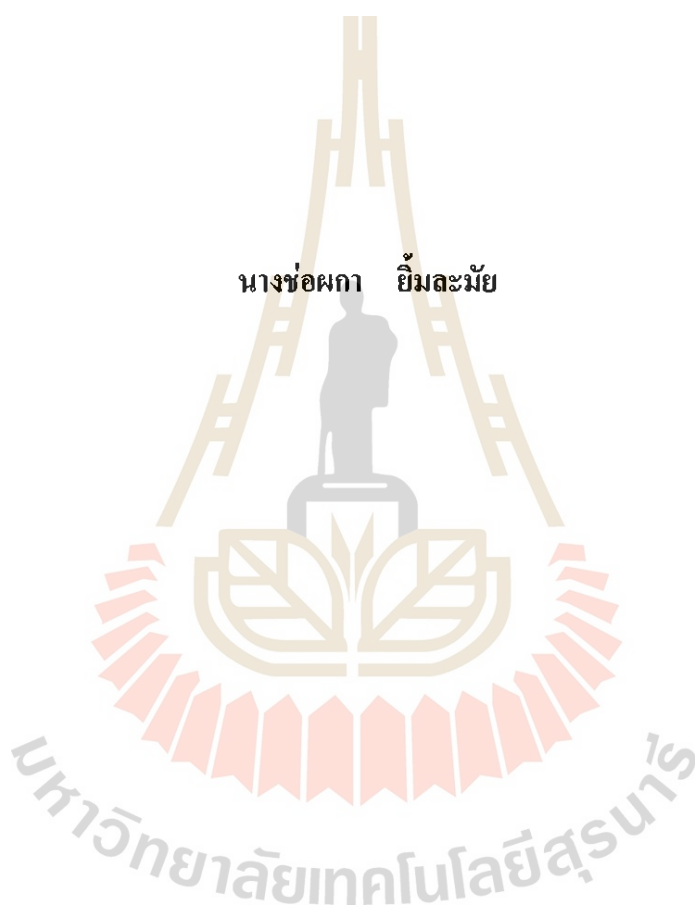

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา

นางช่อผกา ยิ้มละมัย

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2545

บทคัดย่อ

นางช่อผกา ชิมละมัย : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ
จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา: อาจารย์ณิธิวีดี ทาเวียง, 71 หน้า

สารนิพนธ์ฉบับนี้ได้ทำการศึกษาเพื่อประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านโคกแฝก
โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 11 ธันวาคม 2544 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2545

วัตถุประสงค์ได้แก่ 1. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจกับสภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
ถึงความก้าวหน้าในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 2. เพื่อศึกษาปัญหา จุดแข็ง
และจุดอ่อนที่เกิดขึ้นภายในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 3. เพื่อนำข้อมูลการวางแผนการเงินที่
เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ และสรุปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ 4. เพื่อจัดทำเป็นรูปแบบในการ
ศึกษาอย่างเป็นระบบ และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไปในระดับตำบล จนถึงระดับ
ประเทศได้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และ
ประชากรในหมู่บ้าน โดยมีการวิจัย คือ การวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ

ผลการประเมินหน่วยระบบ A พบว่า นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุน
หมู่บ้าน ชุมชนมีความเข้าใจ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการจัดตั้งโครงการ และให้ข้อมูล
ข่าวสารที่แท้จริง ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านโคกแฝกมีสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 170 คน จำนวนผู้กู้
72 คน มีคณะกรรมการ 15 คน เมื่อครบวาระ 1 ปี จะมีการแต่งตั้งใหม่ มีการชำระคืนเงินกู้ตาม
กำหนดในโครงการที่ขอกู้

ผลการประเมินหน่วยระบบ B พบว่า ผู้กู้เงินส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเดิมอยู่
แล้วทำเรื่องกู้เงินเพื่อนำมาขยายกิจการ ผลผลิต ทำให้มีเงินทุนเพิ่มในการประกอบอาชีพ เป็นการ
สร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว ทำให้มีผลตอบแทนเป็นจำนวนเงิน ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น สร้าง
งานสร้างอาชีพให้กับตนเองอย่างยั่งยืน

สาขาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2545

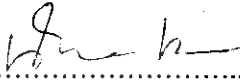
ลายมือชื่อนักศึกษา.....*ช่อผกา*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....*ณิธิวีดี*.....

หน้าอนุมัติ

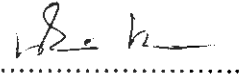
อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการ
และการประเมินโครงการของสำนักวิชาการเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....

(อาจารย์นิธิวัติ ทาเวียง)

กรรมการสอบ

.....

(อาจารย์นิธิวัติ ทาเวียง)

.....

(อาจารย์ชัยวัฒน์ จิตรวาสน์)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการ
และการประเมินโครงการ

.....
(รองศาสตราจารย์ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)
คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

25 ต.ค. 2545

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดีจาก อาจารย์ณิชาดี ทาเวียง อาจารย์ที่ปรึกษากรุณาให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ มาโดยตลอด รวมทั้งอาจารย์ทุกท่านของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ กรุณาให้คำแนะนำแก้ไขในการดำเนินการทำสารนิพนธ์ให้ประสบความสำเร็จ และขอกราบขอบพระคุณ ผู้ใหญ่บ้านโคกแฝก นายศิริชัย ชื่นบัวทอง คณะกรรมการทุก ๆ ท่าน และชาวบ้านโคกแฝก ป่าสายหยุด สุขสูงเนิน ที่ให้ความอุปถัมภ์ ให้การสนับสนุน ให้ความรัก ความอบอุ่น ความเมตตา ห่วงใย ตลอดระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา พี่ชายที่แสนดี ที่เลี้ยงดูคอยอบรมและเป็นกำลังใจที่ดีมาตลอดการศึกษาคั้งนี้ จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

นางช่อผกา ยิ้มละมัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

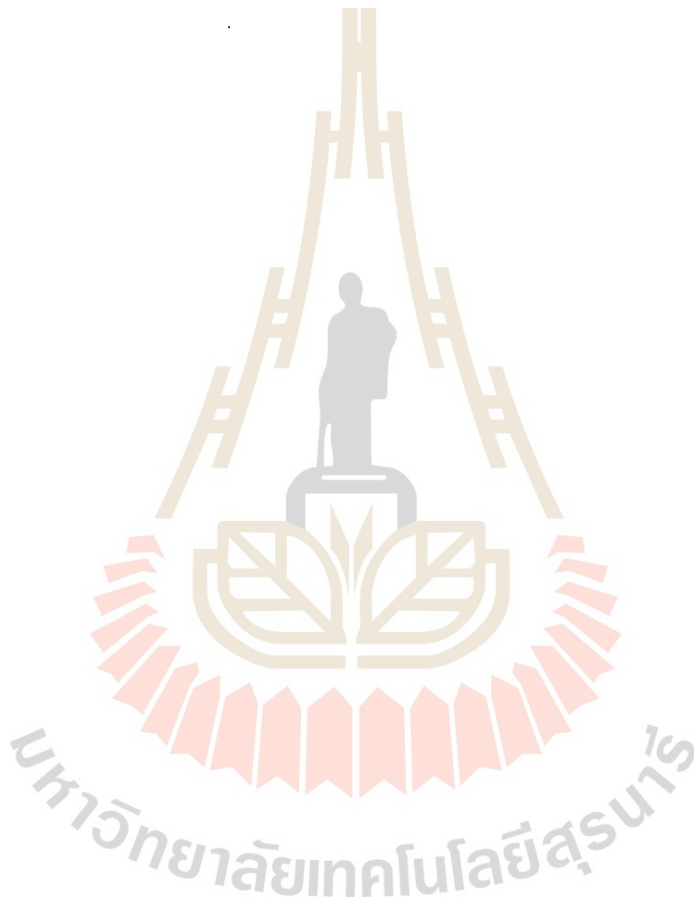
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
หน้าอำนวยการ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญแผนภาพ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. หลักการและเหตุผล.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการ.....	1
3. กรอบความคิดทฤษฎี.....	2
4. วิธีดำเนินการ.....	5
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ.....	5
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	6
1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	6
2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544.....	7
3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	9
4. แนวคำขอขึ้นทะเบียน และประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	10
5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	12
6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	14
7. หลักการประเมิน โครงการรูปแบบชีพโมเดล.....	15
8. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	17
9. เอกสารหลักวิชาอื่นๆ.....	18

บทที่ 3	วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ.....	33
	1. วิธีการประเมินโครงการ.....	33
	2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	33
	3. ตัวแปร และตัวชี้วัดใช้ในการประเมินโครงการ.....	34
	4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	36
	5. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	37
	6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	37
บทที่ 4	ผลการติดตามการประเมินโครงการ.....	38
	1. ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	38
	2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม.....	52
	3. ผลการประเมินผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้รู้.....	55
	4. ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	55
	5. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	55
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	58
	1. สรุปผล อภิปรายผล.....	58
	2. ข้อเสนอแนะ.....	60
บรรณานุกรม.....		62
ภาคผนวก.....		63

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1. แสดงถึงแนวคิดพื้นฐานของการประเมินของสตףเฟิลบีม.....	2
2. แสดงรูปแบบโครงสร้างทางความคิดของหนึ่งหน่วยระบบ.....	4
3. แสดงระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	34

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ตารางทิศทางการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน.....	45
2. ตารางแสดงจำนวนประชากรชุมชนหมู่บ้าน โศกแฝก.....	48
3. ตารางแสดงจำนวนรายได้ของประชาชนในแต่ละครัวเรือนต่อปี.....	48
4. ตารางแสดงจำนวนพื้นที่แต่ละประเภท.....	49
5. ตารางแสดงรายได้เฉลี่ยของผลผลิตแต่ละประเภท.....	50

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ อันมีผลสืบเนื่องมาจากมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรม แต่นำเข้าวัตถุดิบและทุนจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ทำให้รากฐานทางเศรษฐกิจของประเทศอ่อนแอ ส่งผลให้ประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างหนัก รัฐบาลชุดใหม่ นำโดย คณะนายกรัฐมนตรี พตท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร มีนโยบายเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาโดยการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากฐานของประเทศ โดยให้มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และจัดสรรแหล่งเงินทุนให้กับหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อเป็นกองทุนสำหรับการพัฒนาอาชีพการสร้างรายได้ และบรรเทาเหตุฉุกเฉิน ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อการพึ่งพาตัวเองอย่างยั่งยืน

ดังนั้น เมื่อหมู่บ้านใดที่มีความพร้อมที่จะจัดตั้งกองทุนแล้ว และได้รับการอนุมัติให้ตั้งกองทุนรับการจัดสรรเงินเข้าเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อเป็นการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนที่ชุมชนบริหารจัดการอยู่ โดยการสนับสนุนโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร จัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและมอบหมายให้บัณฑิตหลักสูตรการจัดการและการประเมินโครงการลงไปศึกษาในพื้นที่ของแต่ละกองทุน เพื่อทราบสถานะของกองทุนและประเมินกองทุนโดยการเก็บข้อมูลลงในแบบบริบท และสรุปรวบรวมข้อมูล เขียนเป็นรายงานในรูปของ “สารนิพนธ์” (Substantive Report) เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจในการศึกษาและวิเคราะห์กองทุน หวังเพื่อที่จะเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอื่น ๆ จนถึงการพัฒนาในระดับประเทศต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

- 2.1 เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจกับสภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองถึงความก้าวหน้าในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหา จุดแข็งและจุดอ่อน ที่เกิดขึ้นภายในกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมือง
- 2.3 เพื่อนำข้อมูลการวางแผนการเงินที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ และสรุปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

2.4 เพื่อจัดทำเป็นรูปแบบในการศึกษากระบวนการเพื่อศึกษาขั้นตอนระบบกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไปในระดับตำบล จนถึงระดับประเทศได้

3. กรอบแนวคิดทฤษฎี

ผู้เขียนใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามแนวคิดและรูปแบบการประเมินชีพของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP MODEL) อันมีสาระสำคัญดังนี้ “การประเมิน เป็นการบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการรวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ” โดยมีแนวความคิดพื้นฐาน คือ

ความคิดพื้นฐานการประเมินของสตัฟเฟิลบีม

Aแผนภาพที่ 1 A แสดงความคิดพื้นฐานของการประเมินของสตัฟเฟิลบีม

แผนภาพที่ 1 แสดงความคิดพื้นฐานของการประเมินของสตัฟเฟิลบีม

ขั้นตอนของการประเมินแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และการจัดการสารสนเทศ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

ประเด็นที่ประเมินแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งเป็นที่มาของการกำหนดชื่อของรูปแบบการประเมินว่า รูปแบบของการประเมินแบบชีพ (CIPP Model) ที่มาจากอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของประเด็นที่จะประเมิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนิน โครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหาและความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความเพียงพอของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินโครงการ

การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : p) เป็นการประเมิน เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยน โครงการ

การคิดแบบชิปของสตัฟเฟิลบิมนี้ เป็นการใช้ทฤษฎีระบบ (System Theory) ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากนักทฤษฎีองค์การและนักชีววิทยาคือ โบลด์คิง และ เบอร์ธาเลนดีไฟ (Boulding and Bertalanffy) มององค์การในฐานะสิ่งมีชีวิต โดยมองในรูประบบเปิดเหมือนระบบกายวิภาคของสิ่งมีชีวิต (Anatomy) เช่นเดียวกับ มิลเลอร์และไรซ์ (E.J.Miller and A.K.Rice,197 : 3) คิม เบอร์รี่ (Kimberly,1979 : 437-457) และดาวส์ (Downs : 2524 : 13-20) รวมทั้งนักทฤษฎีอื่น ๆ อีกหลายท่าน

แนวคิดของทฤษฎีระบบ จึงเป็นอีกตัวหนึ่งตัวแบบที่เหมาะสมในการประเมินผลตามโครงการประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพราะเป็นการศึกษาและมองภาพชุมชนท้องถิ่นอย่างองค์การ รวมเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยขององค์กรหรือหน่วยเปลี่ยนแปลงซึ่งในที่นี้คือชุมชนท้องถิ่น หน่วยปัจจัยนำเข้า หน่วยนำออกผลผลิต และหน่วยผู้ใช้ผลผลิตซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมองค์การ ต่อไปนี้จะเรียกว่า “บริบท” (Context) ซึ่ง เจลลิว บุรีภักดิ์ ได้สังเคราะห์จากการศึกษาทฤษฎีทั้งตะวันตกและแนวคิดตะวันออก

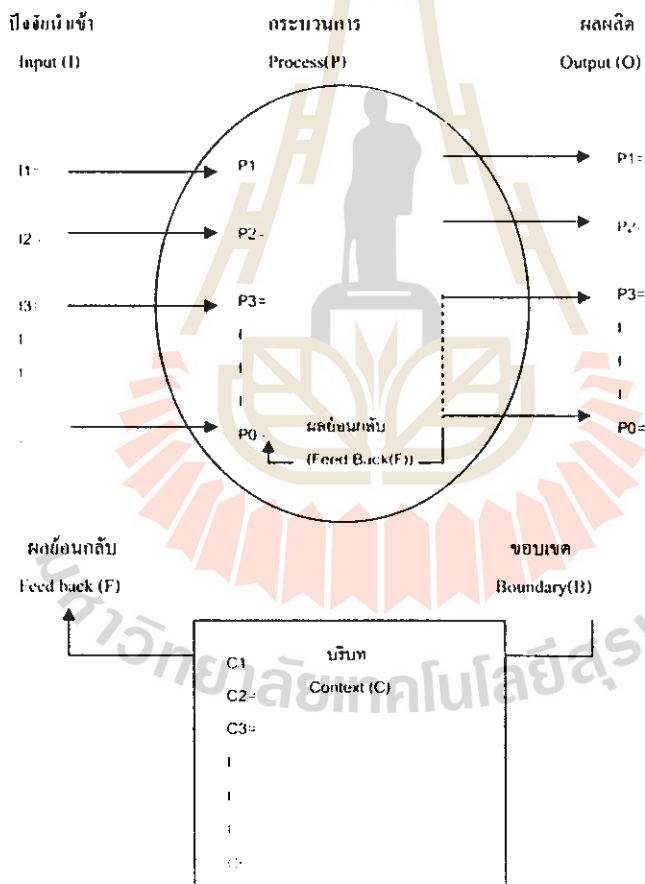
ทฤษฎีระบบ (The systems Theory) คือ แนวคิดที่เชื่อว่าเอกภพแห่งนี้ (The Universe) เป็นหนึ่งหน่วยระบบ ซึ่งมีคุณสมบัติประการต่าง ๆ ตามที่จะกล่าวต่อไป ยกเว้นบางประการที่ยังไม่อาจจะรู้ได้ เพราะเอกภพเป็นหน่วยระบบที่ใหญ่โตเกินกว่าที่เราจะสังเกตและพิสูจน์ได้ครบถ้วน และแม้ส่วนประกอบที่เล็กที่สุดของเอกภพซึ่งนักวิทยาศาสตร์ปัจจุบันเรียกว่า “ควาร์ก” (Quark) และเราสังเกตหรือพิสูจน์ได้ยากก็เป็นหน่วยระบบเช่นเดียวกัน แต่อาจมีคุณสมบัติบางอย่างไม่ครบถ้วนส่วนสิ่งอื่น ๆ ทั้งหมดที่มีขนาดระหว่างกลางของสิ่งทั้งสองนี้ ล้วนมีคุณสมบัติของความเป็นหน่วยระบบครบถ้วนทุกประการ

คุณสมบัติเท่าที่ได้ค้นพบแล้วของหน่วยงานแต่ละหน่วย คือ

1. เป็นหน่วยงาน
2. มีขอบเขต
3. มีผลผลิต
4. มีกระบวนการ
5. มีปัจจัยนำเข้า
6. มีบริบท

7. มีผลย้อนกลับ
8. ประกอบขึ้นจากหน่วยระบบอนุกรมจำนวนหนึ่ง
9. เป็นหน่วยอนุกรมหนึ่งของหน่วยระบบ
10. มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดครบมิติเวลา
11. มีที่มา ที่อยู่ และที่ไป

คุณสมบัติแต่ละประการเหล่านี้ มีคำอธิบายขยายความในข้อต่อ ๆ ไป สำหรับในขั้นนี้เมื่อนำคุณสมบัติทั้งหลายมาประกอบเข้าด้วยกันเป็นแผนภาพจะได้รูปแบบเป็นโครงสร้างทางความคิด (Conceptual Framework) ของหนึ่งหน่วยระบบ (A System Unit) ดังในแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงรูปแบบโครงสร้างความคิดของหนึ่งหน่วยระบบ

เมื่อนำมาพิจารณากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นอนุระบบหนึ่งของหน่วยระบบชุมชนท้องถิ่น กองทุนหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นแล้วในแต่ละชุมชนท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นหนึ่งหน่วย (A Subsystem Unit) ของหน่วยอนุระบบชุมชนท้องถิ่นนั้น หน่วยอนุระบบกองทุนหมู่บ้านย่อมต้องทำหน้าที่เคียงข้างและประสานเชื่อมโยงก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กับหน่วยอนุระบบอื่น ๆ เช่น หน่วยอนุระบบการปกครอง หน่วยอนุระบบการทำอาชีพ หน่วยอนุระบบการนับถือศาสนา ฯลฯ เพื่อร่วมกันสร้างให้บรรลุผลผลิต (Out Put) โดยรวมของหน่วยอนุระบบชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

หน่วยอนุระบบกองทุนหมู่บ้านแต่ละกองทุนยังมีหน่วยอนุระบบย่อย ๆ ของมันเองอีก ได้แก่ สมาชิกและผู้กู้แต่ละรายซึ่งย่อมต้องช่วยกันสร้างความเจริญและความเข้มแข็งให้แก่กองทุนอย่างยั่งยืน

4. วิธีดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดและจัดเตรียมรูปแบบเอกสารที่จะทำการเก็บข้อมูลเพื่อลงพื้นที่หมู่บ้านและกับกองทุน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการณ์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ขั้นตอนที่ 3 จัดเก็บข้อมูลจากรูปแบบเอกสารที่จัดเตรียม ทั้งข้อมูลแบบปฐมภูมิ และทุติยภูมิจากประชาชนในชุมชน และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 4 สรุปข้อมูลจากแบบสำรวจ และเอกสาร เพื่อหาข้อมูลบางส่วนมาเพิ่มเติม และทำการวิเคราะห์ประเมินจากแบบสำรวจ

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลทั้งหมด พร้อมทั้งจัดทำเป็น “สารนิพนธ์”

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ

1. ทราบและเข้าใจสภาพของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดทั้งความก้าวหน้าในการบริหารจัดการกองทุนของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. ทราบถึงปัญหา จุดอ่อน จุดแข็ง ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. สามารถนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์และสรุป เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากองทุนต่อไป
4. สามารถที่จะทำรูปแบบอย่างเป็นระบบนำไปศึกษาและพัฒนาในระดับต่อไปในอนาคตของประเทศ

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพเสริมและรายได้ ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็ก เป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่ม และการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน

1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. การมีความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชน ของคน ครอบครัว การควบคุมดูแลกันเอง ประสพการณ์ การบริหารจัดการกองทุนและสังคม
2. การบริหารจัดการเงินกองทุนของหมู่บ้าน ทั้งที่เป็นเงินอุดหนุนกองทุนหมู่บ้าน ทุนทางสังคมของชุมชน และกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น ที่มีการบริหารจัดการให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน
3. การปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน ให้ส่วนราชการเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมด้านวิชาการและสนับสนุนการกองทุน โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา
4. การติดตามและประเมินผล โดยมีคณะติดตามทุกระดับ และมีเครื่องมือชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง
5. เสริมสร้างสำนึกการเป็นชุมชนและท้องถิ่น
6. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้าน และชุมชน ด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
7. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
8. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
9. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างหรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย และสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่ประชาชน
2. ส่งเสริมท้องถิ่นชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่ม แก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตัวเอง และมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง
4. เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากฐานของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันแก่ชุมชนท้องถิ่นและสังคมโดยรวม
5. ประชาชนในท้องถิ่นมีศักยภาพ และความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

1.4 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีระเบียบที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544

2. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ ผู้ทำสารนิพนธ์ จะใช้แนวทางนโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดังกล่าว เป็นหลักในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วย

2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกอบด้วย 2 หมวด ดังนี้

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นรองประธานคนที่หนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานคนที่สาม ผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์

ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการ เลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นกรรมการและเลขานุการ

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกก็ได้ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และกองทุน
  2. กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน
  3. จัดทำร่างกฎหมาย เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรี
  4. กำหนดแผนงาน และออกระเบียบข้อบังคับและประกาศในการจัดตั้ง และแนวทางในการบริหารกองทุน
  5. ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหา และจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน
  6. ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และการบริหารกองทุน
  7. แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
  8. ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้
- หมวดที่ 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติในสำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่ดังต่อไปนี้
1. ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการ
  2. ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ
  3. ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ของคณะกรรมการและของกองทุน
  4. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบาย และแนวทางการบริหารกองทุน

5. คำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนและแนวทางการบริหารกองทุน

6. จัดให้มี หรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแนวทางในการบริหารกองทุน พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและจัดการกองทุน

7. ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบาย ระเบียบ หลักการ การดำเนินงานกองทุน

8. คำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ คำเนินการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุนและรายงานผลต่อคณะกรรมการคำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน

9. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

10. คำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตามข้อที่ 41 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ.2544 กล่าวว่

1. จะต้องมีการเวียนสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดเข้าร่วมประชุม
2. การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นไปตามมติ

ที่ประชุม

สำหรับคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะต้องเป็นตามข้อ 17 ของระเบียบคณะกรรมการ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ.2544 ดังนี้

1. เป็นผู้ที่อยู่ในทะเบียนบ้าน และอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกัน เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นกรรมการกองทุน

2. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ โดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์

3. ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ไม่ติดการพนัน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และไม่มีประวัติเสียทางการเงิน และยึดมั่นระบบประชาธิปไตย

4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

5. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกเว้นแต่โทษที่กระทำโดยประมาท

6. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือไม่เคยกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เว้นแต่ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินและความผิดฐานบุกรุก
7. ไม่เคยถูกไล่ออก หรือให้ออกจากราชการหรือรัฐวิสาหกิจ
8. ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
9. ไม่เคยถูกให้ออกจากคณะกรรมการกองทุน ด้วยมติของคณะกรรมการหรือมติของสมาชิก

4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน

- 1.1 จำนวนประชากรในหมู่บ้าน/ชุมชน
- 1.2 จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน/ชุมชน
- 1.3 อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน 1 ชุมชน
- 1.4 ผลผลิตของประชากรในหมู่บ้าน 1 ชุมชน
  - 1.4.1 ผลผลิตด้านการเกษตรและอื่น ๆ ในหมู่บ้าน/ชุมชน
  - 1.4.2 ผลผลิตจากข้อ 1.4.1 ซึ่งเป็นผลผลิตด้านการเกษตรมีการ

แปรรูปก่อนส่ง ไปจำหน่ายที่อื่นหรือไม่

- 1.4.3 การแปรรูปผลผลิตตามข้อ 1.4.2 ใครเป็นผู้ดำเนินการ
- 1.4.4 นอกเหนือจากการใช้วัตถุดิบในหมู่บ้าน/ชุมชน มาใช้ในการ

ผลิตสินค้าบ้างหรือไม่

- 1.5 รายได้เฉลี่ยของประชากรในหมู่บ้าน/ชุมชนต่อครัวเรือน

ส่วนที่ 2 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง

- 2.1 จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมการประชุมเพื่อกำหนดวิธีการเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2.2 วิธีการคัดเลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2.3 วันที่มีการเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2.4 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทุกคนที่คุณสมบัติครบถ้วนตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองหรือไม่

2.5 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ร่วมกันประเมิน ประสิทธิภาพในการบริหารกองทุน

2.6 รายชื่อของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิ และที่ปรึกษาของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ ประกอบด้วย คณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปรึกษา

ส่วนที่ 3 การเตรียมความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

3.1 ระเบียบข้อบังคับฉบับสำหรับใช้ในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง

3.2 ระเบียบข้อบังคับ มีข้อกำหนดในเรื่องต่อไปนี้แล้วหรือไม่

3.3 วิธีการกำหนดระเบียบข้อบังคับ กำหนดขึ้นโดยใคร

ส่วนที่ 4 ทุนดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นผู้กำหนดขึ้นเอง

4.1 จำนวนกลุ่ม/องค์กรชุมชนภายในหมู่บ้าน ณ ปัจจุบันมีจำนวน

4.2 ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีสมาชิกแล้วประกอบด้วย

4.3 จำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมือง ในรูปของการถือหุ้น การออม ค่าธรรมเนียม เงินบริจาคหรือให้เปล่าในปัจจุบัน

4.4 การเปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคารออมสิน

4.5 หมู่บ้านและชุมชนมีความร่วมมือหรือเชื่อมโยงในการพัฒนาหมู่บ้านและ ชุมชน หรือเครือข่ายอื่นนอกหมู่บ้านและชุมชนหรือไม่

ส่วนที่ 5 แนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อได้รับการ สนับสนุนเป็นวงเงินไม่เกิน 1,000,000 บาท จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

5.1 วิธีการในการบริหารเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีการกระจาย ผลประโยชน์อย่างทั่วถึง

5.2 วิธีการในการบริหารเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีการหมุนเวียน อย่างต่อเนื่อง

5.3 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อกิจกรรมอะไรบ้าง

5.4 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเงินกู้

5.5 วิชาการในการควบคุมและติดตามการใช้เงินกู้

5.6 วิธีการป้องกันความเสี่ยงภัยในการให้กู้ประกอบด้วย

5.7 วิธีการแก้ปัญหากรณีที่สมาชิกได้รับเงินกู้ไปแล้วไม่ส่งใช้คืนเงินต้นและ ดอกเบี้ยเงินกู้คืนตามสัญญา

5.8 แนวทางในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการสวัสดิการให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน

5.9 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ ในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

5.10 การประเมินความพร้อมในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

5.10.1 จากปัญหาและความไม่มั่นใจข้างต้นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สามารถดำเนินการแก้ไขปรับปรุงได้เอง หรือใช้เครือข่ายร่วมกับแก้ไขปรับปรุงเรื่องใดบ้าง

5.10.2 รัฐบาลจะต้องให้การสนับสนุนด้านวิชาการในส่วนที่เกี่ยวข้องเรื่องใด

5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โศกแฝก หมู่ที่ 5 มีดังต่อไปนี้

1. ที่ตั้งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

สาธารณสุขุมูลฐานหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา

2. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.1 เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก

2.2 เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงินสัจจะ และเงิน

รับฝาก

2.3 เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก

2.4 เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ คือ

1. ซื่อสัตย์

2. ไม่เห็นแก่ตัว

3. ไม่มัวเมาในสิ่งอบายมุข

4. รู้รักสามัคคี

2.5 เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ คือ

1. เป็นคนเก่งเรียน ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ

2. เป็นคนเก่งคิด คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา

3. เป็นคนเก่งงาน ขยันการงาน และมีความรับผิดชอบหน้าที่

การงาน

4. เป็นคนเก่ง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุก ๆ คน

3. แหล่งที่มาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วยเงินทรัพย์สินดังนี้

- 3.1 เงินที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาล 1 ล้านบาท
- 3.2 เงินกู้ยืม
- 3.3 ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากเงินกองทุน
- 3.4 ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
- 3.5 เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
- 3.6 เงินค่าหุ้น
- 3.7 เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
- 3.8 เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพัน หรือภาระ

ติดพันอื่น ๆ

4. คุณสมบัติของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- 4.1 เป็นผู้ที่มีอายุอยู่ในหมู่บ้านโคกแฝก หมู่ 5 เป็นระยะเวลา ไม่น้อยกว่าหกเดือนก่อนการจัดตั้งกองทุน
- 4.2 เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยหลักการของกองทุน
- 4.3 เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน
- 4.4 เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุน ให้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
- 4.5 อดทน เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
- 4.6 มีเงินฝากสัจจะและถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้น แต่ต้องไม่เกิน 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน

5. การสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- 5.1 ยื่นคำขอเป็นสมาชิกกองทุน ได้ที่คณะกรรมการกองทุน
- 5.2 ผู้ที่มีคุณสมบัติของการเป็นสมาชิก สามารถยื่นความจำนง หรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนได้เดือนละ 1 ครั้ง โดยสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและกลุ่มหรือองค์กรชุมชนแล้วแต่ความสมัครใจของสมาชิก
- 5.3 คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม

6. การฟื้นฟูสภาพการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- 6.1 ตาย
- 6.2 ลาออกหรือได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน
- 6.3 วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

6.4 ที่ประชุมใหญ่มีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงสองในสามของผู้ที่เข้าร่วมประชุม

6.5 จงใจฝ่าฝืนระเบียบกองทุน หรือแสดงตนเป็นปรปักษ์หรือไม่ให้ความช่วยเหลือ หรือร่วมมือกับกองทุนไม่ว่าด้วยประการใด

6.6 จงใจบิดเบ่งความจริงอันควรแจ้งให้ทราบในโบสถ์สมาชิก

6.7 นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้

6.8 มีลักษณะไม่ตรงตามคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าเป็นสมาชิก

6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้ นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามหมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุน ต้องจัดทำคำขอกู้ โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยให้ยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุนให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

2. คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายใดรายหนึ่ง ไม่เกินจำนวนเงินสองหมื่นบาท

ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนเงินห้าหมื่นบาท

การอนุมัติเงินกู้ถูกเงิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น

3. คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

4. ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนเงินฝาก และเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจรรยาบรรณ และสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย

5. การกำหนดระยะเวลาในการชำระเงินกู้คืน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระเงินต้นคืนพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนให้ผู้ชำระให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา

6. ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระบุในสัญญา หรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้อย่างแน่นอน สำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระ เว้นแต่ ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้

7. ในกรณีที่ผู้กู้ไม่ได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงินหรือเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กู้นำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ให้คณะกรรมการกองทุนยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้โดยทันที

กรณีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง บ้านโคกแฝก หมู่ที่ 5 มีเกณฑ์สำหรับการพิจารณาเงินกู้ มีดังนี้

1. ความจำเป็นของบุคคล
2. เป็นโครงการที่ต้องสามารถดำเนินการได้จริง
3. พิจารณาโครงการของบุคคลที่ขอกู้
4. พิจารณาคุณสมบัติของผู้กู้

7. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล

7.1 รูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล ของจำเนียร ตูขุหลาย และคณะ ได้สรุป “รูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล” ในหนังสือรวมบทความการประเมินโครงการ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, (บรรณาธิการ), 2528 : 185 – 190) ดังนี้

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผลเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการและความจำเป็นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนศึกษาปัญหา อุปสรรค อันจะนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจว่าความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการและการได้รับความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินต่อไปได้

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) มีวัตถุประสงค์ เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ ผลการดำเนินการตามที่ขั้นตอนที่วางไว้ เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน และเพื่อเป็นการสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้นแต่ยังมีความจำเป็นยิ่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย

7.2 รูปแบบการประเมินแบบชีพโมเดล (เยวติ ราชย์กุลวิบูลย์ศรี, 2542 : 46-60) มีดังนี้

1. Context Evaluation การประเมินเนื้อความ เป็นการประเมินผลพื้นฐานเกี่ยวกับการค้นหาข่าวสาร อันจะนำไปสู่การพัฒนาเป้าหมายของโครงการ โดยนักประเมินผลจะจัดการรวบรวมข้อมูลให้กับหัวหน้าโครงการ เป็นต้นว่า ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะช่วยวางแผนโครงการให้เป็นไปตามต้องการ

2 Input Evaluation การประเมินตัวป้อน เป็นการประเมินผล เพื่อค้นหาตัวประกอบหรือแนวทางที่เหมาะสม หรือ มีประสิทธิภาพที่จะอำนวยให้โครงการดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ คือ บรรลุเป้าหมายของโครงการ

3. Process Evaluation การประเมินผลกระบวนการ การประเมินผลประเภทนี้จะทำหน้าที่ต่อจาก Context และ Input Evaluation เป็นการประเมินผลเพื่อค้นหาข่าวสารที่จะเป็นแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติ สำหรับโครงการว่าจะดำเนินให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ได้อย่างไร

4. Product Evaluation การประเมินผลผลิต วัตถุประสงค์ของการประเมินผลประเภทนี้ คือ ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากโครงการกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างไร การประเมินผลประเภทนี้อาจอาศัยการเปรียบเทียบผลผลิตกับเกณฑ์มาตรฐานที่เลือกไว้ นอกจากนั้นอาจอาศัยรายงานการประเมินผลจากข้อมูลที่ได้จาก Context Input และ Process evaluation

7.3 รูปแบบการประเมินแบบชีพโมเดล (รัตนะ บัวสนธ์, 2540 : 110-111) มีดังนี้

1. Context Evaluation เป็นการประเมินสภาวะแวดล้อมของโครงการ ซึ่งหมายถึง การประเมินเกี่ยวกับสิ่งที่จะเป็นส่วนสำคัญในการช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกโครงการแต่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ ได้แก่ ความต้องการของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายที่จะรับบริการจากโครงการ จำนวนประชากร กระแสทิศทางของสังคม และการเมือง สภาพเศรษฐกิจและปัญหาของชุมชน ตลอดจนนโยบายของหน่วยงานระดับบนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. Input Evaluation การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ หมายถึงการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการนำมาใช้ในการดำเนินโครงการ กำลังคนหรือจำนวนบุคคลที่ต้องใช้งบประมาณและแหล่งเงินทุนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ อาคารสถานที่ เครื่องมือ และ

ครุภัณฑ์ การประเมินปัจจัยนำเข้าจะช่วยในการพิจารณาตัดสินใจว่าโครงการนั้น ๆ มีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่จะทำให้วัตถุประสงค์ของโครงการบรรลุหรือไม่และช่วยให้เกิดการวางแผนการจัดกิจกรรมของโครงการได้อย่างเหมาะสม

3. Process Evaluation เป็นการประเมินกระบวนการดำเนินงานของโครงการ เป็นการประเมินเกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมของโครงการ การนำปัจจัยเข้ามาใช้เหมาะสมมากน้อยเพียงไรเป็นไปตามลำดับขั้นตอนหรือไม่ กิจกรรมที่จัดขึ้นจะก่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือมีอุปสรรคใด ๆ เกิดขึ้น เพื่อที่จะได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานให้รัดกุมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. Product Evaluation การประเมินผลผลิตของโครงการ เป็นการประเมินเกี่ยวกับผลที่ได้รับทั้งหมดจากการดำเนินโครงการว่าได้ผลมากน้อยเพียงไร เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลผลิตจะมีการนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่จะเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ การประเมินในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการตัดสินใจปรับปรุงขยายโครงการนำไปใช้ต่อเนื่องต่อไป และเพื่อล้มเลิกโครงการ

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ ผู้ทำสารนิพนธ์จะใช้กรอบความคิดทฤษฎีในการประเมิน โดยใช้รูปแบบของการประเมินแบบ ซิพพ์โมเดล ดังกล่าวแล้ว หมู่บ้านชุมชน

8. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นโครงการที่มุ่งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติกองทุนแล้วเสร็จเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการจัดสรรทุนการศึกษาแก่บัณฑิตให้เข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการ และการประเมินโครงการ โดยกำหนดให้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา โดยเนื้อหาหลักสูตรจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงิน การบัญชี การจัดทำโครงการ การวิเคราะห์โครงการ การวิจัย และการประเมินผลโครงการ การออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด รวมถึงการเรียนรู้ชุมชน การประเมินผลและพัฒนาชุมชนที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยกระบวนการของการศึกษาบัณฑิต เพื่อเข้าไปช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาและตรงตามวิสัย นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อสร้างรายได้ สร้างโอกาสสำหรับบัณฑิตว่างงาน 74,881 คน โดยเฉพาะบัณฑิตในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. เพื่อสร้างศักยภาพ และยกระดับการศึกษาของบัณฑิต ให้มีทักษะในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อีกทางหนึ่ง
4. เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งข้อมูลของหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

เป้าหมาย

1. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน 74,881 กองทุน
2. ให้บัณฑิตได้ยกระดับฐานะการศึกษา และมีศักยภาพ ด้านการบริหาร โครงการ จำนวน 74,881 คน
3. มีรายงานผลความก้าวหน้า นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องและรายงานผลการวิจัยกองทุน รวมทั้งสิ้น 74,881 กองทุน

การดำเนินงาน

1. ประชาสัมพันธ์ โครงการ และรับสมัครนักศึกษาเข้าศึกษา หลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ จำนวน 74,881 คน เพื่อเข้ารับการฝึกอบรมและปฏิบัติงาน ระยะเวลา 10 เดือน
  2. จัดทำหลักสูตร “การศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ” โดยสำนักคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ร่วมกับบุคลากรจากกระทรวงการศึกษาศึกษา ได้แก่ สำนักสภาสถาบันราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล กรมอาชีวศึกษา และกรมการศึกษานอกโรงเรียน และทบวงมหาวิทยาลัย
9. หลักวิชาที่เกี่ยวข้อง อื่น ๆ ได้รวบรวมและนำข้อมูลจากชุดวิชาการวิจัยเพื่อการพัฒนา โดยสรุปเนื้อหาได้ดังนี้

9.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น อันเป็นกระบวนการขั้นต้นของการวางแผนในการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของคน นอกจากนั้น หลังจากที่ได้กำหนด

วัตถุประสงค์และแผนงานร่วมกัน และปฏิบัติงานตามแผนงานของโครงการดังกล่าวร่วมกันแล้ว ยังมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการรวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่นซึ่งอาจเป็นไปได้โดยทางอ้อม คือ ผ่านกรรมการที่เป็นฝ่ายบริหารงานของหมู่บ้านหรือเป็นไปได้โดยตรง คือ ได้เข้ามีส่วนร่วมด้วยตนเอง

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2542 : 138-139) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้ง การรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การส่งเสริมสิทธิ และพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรของชุมชนอันก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมืองการบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้อาจกล่าวได้ว่า เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

รูปแบบการมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า หรือมีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่า

2. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายลงมาว่าต้องการอะไร โดยที่รัฐไม่รู้ความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นการมีส่วนร่วมก็เพียงแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนเท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดอำนาจความต้องการ การตัดสินใจในแนวทางแก้ปัญหา และความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

อकिन รพีพัฒน์ (2539 : 49) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาไว้ 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหา และลำดับความสำคัญของปัญหา

ขั้นที่ 2 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

ขั้นที่ 3 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการคิดหา และพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหา

ขั้นที่ 4 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 5 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมในการพัฒนา

บัณฑิต อ่อนคำ กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ในชุมชนตลอดจน กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

ขั้นที่ 2 ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแสดงทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

ขั้นที่ 3 ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือ ยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ

ขั้นที่ 5 ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมการประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีการมีส่วนร่วม

นเรศ สงเคราะห์สุข (2541 : 113-114) ได้สรุปยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประเภท คือ

1. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) สามารถทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

1.1 จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ

1.2 จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือ จัดทัศนศึกษาดูงาน ระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน และระหว่างชุมชน

1.3 ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ

1.4 ลงมือปฏิบัติจริง

1.5 ถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่นำไปสู่การปรับปรุง กระบวนการทำงานที่เหมาะสม

2. การพัฒนาผู้นำเครือข่าย

2.1 แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่าง ผู้นำทั้งภายใน และภายนอก ชุมชน

2.2 สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และ สนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

2.3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินการร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดการร่วมกัน

9.2 ความเข้มแข็งของชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชน คือ ชุมชนที่มีศักยภาพมีความรัก ความสามัคคี จงรักภักดีชุมชน ทุกคนใฝ่เรียนรู้ มุ่งพัฒนาตนเองให้มีพลังความคิด พลังสติปัญญา เพื่อการพึ่งพาตนเองทุกด้าน รู้จักวางแผนจัดการทรัพยากรแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ทุกคนมุ่งหวังประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ชุมชนมีเสถียรภาพมีสันติสุขและคุณธรรมนำชีวิต

ลักษณะชุมชนเข้มแข็ง

1. สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของคนและชุมชนที่จะ แก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

2. สมาชิกชุมชนมีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง เอื้ออาทรรักและห่วงใย ชึ่งกันและกันอีกทั้งพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน

3. สมาชิกชุมชนเลือก กำหนดผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้แทนชุมชนที่หลากหลายด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

4. มีกระบวนการชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จนเป็น วิถีของชุมชนซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้าง โปร่งใส และมีการแสดงความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้สำหรับสมาชิกทั้งหมด

5. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม ในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน

6. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

7. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วย การพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเอง เพื่อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

8. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

9. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนอื่น ๆ ท้องถิ่น ภาครัฐราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่น ๆ ในลักษณะการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ สัจญา สัจญาวิวัฒน์ (2541 : 14-17) ได้กล่าวถึง ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง 4 ประการ คือ

1. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ทุกคนในชุมชนร่วมเรียนรู้ ชุมชนนี้จะทันสมัยทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

2. เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยกิจกรรมสำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการองค์กรของตนเอง การลงมือปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล

3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ(Spirituality)แสดงถึงความภักดีต่อชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ห่วงแทน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน

4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) คนมีคุณภาพ และคุณธรรมสงบสุขจิตใจ เยือกเย็น

องค์ประกอบ/ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของชุมชน

1. การจัดองค์กรและการบริหารจัดการ
2. อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วม
3. ทูต
4. มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง
5. สิทธิและอำนาจต่อรองทางการเมือง
6. เครือข่ายความร่วมมือ
7. การยอมรับจากสังคมภายนอก

9.3 เครื่องมือช่วยองค์กรการเรียนรู้

องค์กรชุมชนเป็นองค์กรที่เกิดจากการร่วมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชนรูปแบบการร่วมกลุ่มของชาวบ้านหลายรูปแบบ บางองค์กรเกิดจากการจัดตั้งอย่างเป็นทางการโดยรัฐ หรือไม่เป็นทางการโดยองค์กรพัฒนาชุมชน ดังรูปแบบองค์กรชาวบ้านจึงมีหลายรูปแบบดังต่อไปนี้

1. องค์กรชาวบ้านที่ทางราชการจัดตั้ง มีหลากหลายรูปแบบ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร สมาคม อบต. องค์การบริหารส่วนตำบล มูลนิธิและสมาคม เป็นต้น องค์กรเหล่านี้จะมีเจ้าหน้าที่ กฎหมาย ระเบียบทางราชการ การกำกับดูแลและให้การสนับสนุนส่วนใหญ่ต้องทำการจดทะเบียนต่อทางราชการ

2. องค์กรชาวบ้านแบบไม่เป็นทางการมักมีชื่อเรียกเป็นกลุ่มที่ชาวบ้านรวมตัวกันทำกิจกรรม พัฒนาต่าง ๆ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มฝึกปลอดสารพิษ เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้มักมีระเบียบไม่มากนัก และไม่ขึ้นต่อทางราชการ หรือเอกชนที่เข้าไปจัดตั้ง แต่จะขึ้นอยู่กับความสมัครใจ และการกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาเอง จึงค่อนข้างมีอิสระ และมักจะจัดรูปแบบโครงสร้างองค์กรตามเนื้อหาของงาน หรือกิจกรรมที่ดำเนินงาน

3. องค์กรชาวบ้านที่รวมตัวกัน เป็นเครือข่ายอาจเป็นองค์กรที่ชาวบ้านจัดตั้งขึ้นเองหรือมีองค์กรพัฒนาเอกชน หรือมีหน่วยงานราชการเข้าไปสนับสนุนการรวมกิจกรรมที่คล้าย ๆ กันเป็นกลุ่มก้อน หรือรวมปัญหาหลาย ๆ ปัญหาเข้าด้วยกัน เช่น ปัญหาจากนโยบายรัฐ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาเกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น

4. องค์กรชาวบ้านที่ชาวบ้านจัดตั้งขึ้นมาเอง โดยไม่มีการจัดโครงสร้างองค์กรอย่างชัดเจน แต่จะมีการยอมรับผู้นำคนใดคนหนึ่งขึ้นมาเป็นหัวหน้า และยอมรับฟังคำสั่งต่าง ๆ เช่น การรวมตัวเพื่อดูแลรักษาดินน้ำลำธาร คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (สัมพันธ์ เตชะขุริท, 2538 : 6)

การเรียนรู้ชุมชน

ประเวศ วะสี (2536 : 32) กล่าวว่า ในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสังคม หรือชุมชนนั้น ไม่ได้หมายถึงการเรียนรู้ในเฉพาะห้องเรียนเท่านั้น แต่หมายถึง การเรียนรู้จากการดำรงชีวิตและต้องเป็นการเรียนรู้ของคนทั้งหมด (Education For All) กล่าวคือ เป็นการเรียนรู้ของคนทุกคนอย่างต่อเนื่อง และทั้งหมดของสังคมควรเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ (All For Education) ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้ที่มีใจจำกัดอยู่ในโรงเรียนเท่านั้น แต่กิจกรรมและทรัพยากรทุกประเภทในสังคมควรเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ กล่าวคือ ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ ธนาคาร โรงพยาบาล หรือหน่วยงานใด ๆ ของสังคมต้องเป็นสถาบันของการเรียนรู้และควรมีการเรียนรู้ร่วมกัน

นอกจากนี้ ประเวศ วะสี (2536 : 15) ได้กล่าวถึง การเกิดการเรียนรู้ของชุมชนว่า ต้องการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการทำงานร่วมกัน (Interactive Learning through action) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำจริง (Learning by doing) ซึ่งการเรียนรู้เช่นนี้จะก่อให้เกิดปัญญาที่มีคุณภาพเพียงพอสำหรับการเอาชนะความยากในการพัฒนาสังคมได้ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ที่สามารถช่วยยกระดับสติปัญญาของประชาชน และชุมชนได้นั้นจะต้องมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการปฏิบัติหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้นเอง

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539 : 255) โดยสรุปว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่

1. ศึกษาดูงาน เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลใหม่อันนำมาซึ่งการสร้างภูมิปัญญา
2. เวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ อันเป็นเครื่องมือในการ “ระดมสมอง”

ของชาวบ้านในการวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ร่วมกัน และในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมจากกันและกัน ทั้งในระดับชุมชน และระหว่างชุมชนอาจจัดได้หลายลักษณะ เช่น เวทีเพื่อสรุปบทเรียนจากการศึกษาดูงานเวทีเพื่อวิเคราะห์ปัญหา และข้อมูลใหม่ เวทีเพื่อเชื่อมโยงเครือข่าย เป็นต้น

9.4 ประชาคม

การประชาคมเป็นเทคนิค และวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมซึ่งเทคนิคและวิธีการสร้างการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1. การจัดเวทีประชาคม

เวทีประชาคม คือ พื้นที่สาธารณะ : Public Space หรือสถานที่ที่ทุกคนสามารถพบปะรวมตัวกันเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนถกแถลงข้อมูลความคิดเห็นคุณค่า อุดมการณ์ ปัญหา วางแผน ทำงานร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือ ชุมชนอาจเป็นเวทีการประชุมที่มีรูปแบบเป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการ การพูดคุยในเวทีประชาคม เป็นบรรยากาศของความร่วมมือ มิตรภาพ และสัมพันธ์ภาพ ที่เท่าเทียมกัน เกิดความกลมกลืนสามานฉันท์ (Harmony)

บทบาทเข้าร่วมเวทีประชาคม

1. ช่วยค้นหาข้อมูล ให้ข้อมูลประสบการณ์ความคิด
2. ร่วมกันวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลประมวลความคิดรวบยอดสรุป
3. ร่วมรับผิดชอบการจัดการแลกเปลี่ยนในเวทีให้เป็นไปตาม

กำหนด

4. ค้นหาความคิดร่วมกลุ่ม
5. ช่วยกันกำหนดกิจกรรมที่เป็นความคิดเห็นมอบหมายภารกิจ นำ

ไปสู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนในการจัดเวทีประชาคม ประกอบด้วย

1. วิธีการ
2. ผู้เข้าร่วมเวที
3. แบบที่ต้องรายงาน
4. ประเด็นในการจัดเวที
5. เทคนิคในการจัดเวที
6. ข้อพึงคำนึงในการจัดเวทีประชาคม

2. เทคนิคการสร้างอนาคตร่วมกัน F.S.C. (Future search conference)

เทคนิคการสร้างอนาคตร่วมกัน F.S.C. เป็นกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้แทนกลุ่มหลายประเภทหลายระดับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นมาทำงานร่วมกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมกันทำความเข้าใจสถานการณ์ อดีต-ปัจจุบัน ที่เชื่อมโยงและมีผลกระทบต่ออนาคต

2. เพื่อเสนอภาพรวมของสถานการณ์ปัจจุบัน

3. เพื่อลงมติ และสร้างพันธกรณี ในการมีวิสัยทัศน์ของอนาคตร่วมกัน

4. เพื่อรวบรวมแนวคิดความเข้าใจ และสร้างแผนปฏิบัติการในอนาคตร่วมกัน

ขั้นตอนของกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน

1. เส้นแบ่งเวลา (Time line)

2. เข้าใจอดีต (Understanding the Past)

3. การหยั่งเห็น (Insight)

4. การสร้างแผนที่ความคิด (Mind Map)

5. มุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stake holder Perspectives)

6. ความภาคภูมิใจ-ความเสียใจ (Pounds and Sorries)

7. การสังเคราะห์ (Synthesis)

8. การทำเป็นละคร (Dramatization)

9. การนำเสนอละคร (Presentation of Dramatizations)

10. ความคิดเห็นร่วมและความคิดเห็นที่เป็นไปได้ (Common and Promising Ideas)

11. แผนปฏิบัติการส่วนบุคคล (Action Plans-Individuals)

12. แผนปฏิบัติการกลุ่มสนใจ (Action Plans Self-Selected Group)

13. แผนปฏิบัติการกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง (Action Plans Stakeholder

Group)

3. แผนที่ความคิด (Mind Mapping)

แผนที่ความคิด เป็นเครื่องมือสำคัญในการประชุมระดมสมองอย่างสร้างสรรค์โดยเฉพาะในการดำเนินการประชุมให้อยู่ในประเด็นที่ต้องการ และเปิดโอกาสให้ทุกคน

ได้มีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น ประโยชน์ของแผนที่ความคิด ในการประชุมอย่างสร้างสรรค์ คือ

1. ช่วยในการเก็บบันทึกความคิดของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนได้ครบถ้วน
2. ช่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นการบันทึกข้อมูล หรือเรื่องราวที่คนนำเสนอที่ประชุมลงบนเอกสารอย่างชัดเจน
3. ช่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุมจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ในการประชุมได้ง่ายและนานขึ้นตลอดจนสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของบุคคลที่ชอบลีลาต่าง ๆ
4. ช่วยให้ผู้ฟังการนำเสนอ สามารถเห็นภาพร่วมปะติดปะต่อรายละเอียดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ได้ง่ายขึ้น

4. A-I-C (Appreciation-Influence-Control)

A-I-C เป็นเทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์และการระดมสมองที่ทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา จิตความสามารถ ความต้องการและศักยภาพของผู้เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ งานที่ได้จากการประชุมจากความคิดของคนทุกคน โครงการกระบวนการ F.S.C จะคล้ายคลึงกับ A-I-C ถ้าดับขั้นตอนไม่ซับซ้อนเท่า F.S.C กระบวนการ A-I-C จะใช้การวาดภาพเพื่อสะท้อนประสบการณ์ในอดีต สภาพปัจจุบันกับจินตนาการถึงความมุ่งหวังในอนาคตของสมาชิกทุกคน โดยให้แต่ละคนวาดภาพของตนก่อนนำภาพของทุกคนมาวางรวมกันบนกระดาษแผ่นใหญ่ แล้วจึงต่อเติมรวมภาพของแต่ละคนให้กลมกลืนเป็นภาพใหญ่ของกลุ่มเพียงภาพเดียว

ความหมายของ A-I-C

A-Appreciation คือ การยอมรับชื่นชมความคิดเห็นความรู้สึกรักของสมาชิกด้วยความเข้าใจในประสบการณ์สภาพและขีดจำกัดของสมาชิก

I-Influence คือ การใช้ประสบการณ์ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของแต่ละคนที่มีอยู่มาช่วยกัน กำหนดวิธีการสำคัญยุทธศาสตร์ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วม หรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มสมาชิก

C-Control คือ การนำยุทธศาสตร์วิธีสำคัญมากำหนดแผนปฏิบัติการ โดยละเอียดเพื่อให้ปฏิบัติจนบรรลุผลตามเป้าหมายรวมของกลุ่ม
ขั้นตอนของกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ

1. เข้าใจอดีต ทบทวนงาน
2. เข้าใจสภาพ สถานการณ์ปัจจุบัน
3. นำเข้าเสนอให้เข้าใจสภาพปัจจุบัน
4. เป้าหมายอนาคตที่ปรารถนา
5. วิสัยทัศน์ร่วม
6. แนวทางสู่วิสัยทัศน์ร่วม
7. วิเคราะห์จำแนกจัดลำดับแนวทางสู่วิสัยทัศน์
8. เลือกแนวทางที่สมควรใจจะทำ
9. ทำแผนปฏิบัติการ
10. เสนอแผนการปฏิบัติการ

9.5 การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการ ตามความจำเป็นในปัจจุบันและสามารถรองรับความต้องการหรือความจำเป็นในอนาคตได้ด้วย นอกจากนี้จะต้องครอบคลุมมาตรการการรักษามรดกทางทรัพยากรปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่น การพัฒนาที่ทำให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างแท้จริงภายในระบบนิเวศน์วิทยาที่สามารถจะรองรับการดำเนินชีวิตต่อไป ทั้งนี้ต้องควบคู่ไปกับระบบเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่มุ่งรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติด้วยการปรับตัว ยกกระดับความรู้ ปรับปรุงองค์กร ปรับประสิทธิภาพทางเทคนิคและเซาว์ปัญญา

ตัวแบบการพัฒนาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้สรุปย่อและตัดตอนบางส่วนมาจากหนังสือเขียนโดย ศัญญา ศัญญาวิวัฒน์ ชื่อทฤษฎีและกลยุทธ์พัฒนาสังคม (ศัญญา ศัญญาวิวัฒน์, 2543 : 80-87)

ตัวแบบการพัฒนาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยสาระสำคัญของแนวคิดสามารถจะสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้ โดยเฉพาะการพิจารณาประเด็นหลักต่อไปนี้

1. ประเด็นที่ว่าเป็นที่ตัว “คน” จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เพราะเมื่อคนมีความเจริญทางปัญญาสามารถจะสร้างความเจริญได้เอง นับได้ว่าเป็นความเข้มแข็งของทั้งคน และของท้องถิ่น ถ้าไม่พัฒนาคนในท้องถิ่นไม่ยั่งยืน ดังนั้น การพัฒนาคนจึงเป็นกุศโลบายของการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งและยั่งยืน

2. หลักการพัฒนา 10 ประการ คือ

2.1 หลักช่วยเหลือตนเอง พึ่งตนเอง เป็นการพัฒนา “คน” เพื่อให้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนมากที่สุด จนก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในตนเอง ดังนั้นคนที่ช่วยตนเองและพึ่งตนเองได้จะทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.2 หลักการเริ่มจากสภาพที่เป็นอยู่ เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วจึงใส่ปัจจัยนำเข้าไป เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ชาวบ้านสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้จนเกิดการพัฒนาดคน และท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพราะเป็นสิ่งใกล้ตัว การใช้ทรัพยากรจากบริบทที่ใกล้ ทำให้ชาวบ้านเกิดการพึ่งตนเองมากที่สุด และสามารถที่จะวางแผนการใช้ทรัพยากรที่พอดี ทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นไม่มากหรือน้อยไป การอาศัยทรัพยากรที่ใกล้ตัว เป็นการใช้จ่ายเงินมากและอาจเกินความจำเป็นของท้องถิ่น

2.4 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน จนเกิดปัญญาสามารถที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้ยั่งยืนได้

2.5 วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน จะต้องดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของไทยที่ดีงาม และผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่สืบไป เป็นการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นล่มสลาย ทำให้ทั้งเข้มแข็งและยั่งยืน

2.6 ความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้ได้ผลต้องจัดทำรูปของหนึ่งโครงการ มีลักษณะเป็นหนึ่งหน่วยระบบมีผลผลิตที่คาดหวัง มีปัจจัยนำเข้าและกระบวนการทำงานที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นระบบ เมื่อโครงการดำเนินไปแล้วสามารถประเมินผลและประสิทธิภาพได้

2.7 การประสานงานเป็นหน่วยงานของราชการและเอกชนจะต้องมีการประสานความร่วมมือในการทำงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนา ถ้าทุกหน่วยงานของราชการและเอกชนสามารถประสานงานให้ความร่วมมือกันได้อย่างดี จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.8 การทำงานเชิงรุกเป็นการแก้ปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านอย่างตรงไปตรงมา ในการทำงานเชิงรุกนั้น ชาวบ้านในท้องถิ่นจะร่วมทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ในการทำงานระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคนในท้องถิ่นและพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2.9 ความมีคุณธรรมและศิลปะ การพัฒนาคนหากมุ่งแต่ความรู้ความสามารถด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว จะทำให้ความเป็นไทยขาดหายไปจากท้องถิ่น สิ่งสำคัญคือคุณธรรมและศิลปะที่แสดงความเป็นท้องถิ่นไทย ดังนั้นการพัฒนาจะต้องทำควบคู่กับคุณธรรมและศิลปะ

2.10 การเชื่อมประสานด้านเวลา เป็นการพัฒนาโดยเชื่อมสภาพของท้องถิ่นในปัจจุบันของไทยเข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่เหมาะสมกับการพัฒนาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่นำเข้ามาจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพความเป็นท้องถิ่นไทย เทคโนโลยีที่ดีนั้น จะต้องเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาคน แล้วส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

9.6 ธุรกิจชุมชน

ธุรกิจชุมชน คือ กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรมและช่วยดำเนินงานบางส่วนหรือทั้งหมด โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ มีการเรียนรู้และการจัดการร่วมกันเพื่อดำเนินการในกิจกรรมการผลิต การแปรรูป การค้าและการบริการที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน อันจะนำไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืน (ปาริชาติ วลัยเสถียร, อ้างแล้ว, หน้า 96-98)

ธุรกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ช่วยให้เกิดการจ้างงาน การลงทุน การหมุนเวียนเงินทุนภายในประเทศ ธุรกิจชุมชนมีการบริหารงานอิสระใช้เงินลงทุนไม่มากนัก ในตอนต้นเน้นการสร้างงานในชุมชนให้เพิ่มมากขึ้นเป็นหลัก และสามารถบริหารงานได้คล่องตัวจึงเป็นมูลเหตุจูงใจให้บุคคลทั่วไปที่ต้องการประกอบอาชีพอิสระ สนใจศึกษาแนวทางการประกอบอาชีพธุรกิจชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ เพราะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน เช่น รัฐบาลให้ความสนับสนุนช่วยเหลือผ่านกองทุนหมู่บ้านเป็นที่สังเกตเห็นกันทั่วไปทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นเขตอำเภอเมือง อำเภอเล็ก อำเภอใหญ่ ตำบล หมู่บ้าน หรือแม้แต่เมืองหลวง จะพบว่ามีธุรกิจชุมชนอยู่หลายแบบ เช่น ธุรกิจแปรรูป ร้านขายของท้องถิ่น หรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน

การจัดการธุรกิจชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในท้องถิ่นและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมทั้งองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการธุรกิจชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. หน่วยงานของรัฐ
2. หน่วยงานอาสาสมัครของเอกชน
3. โครงการหลวง
4. บ-ว-ร (บ้าน-วัด-โรงเรียน)

ธุรกิจชุมชนจะประสบความสำเร็จและเข้มแข็งในระยะยาว ก็ต่อเมื่อธุรกิจมีผลผลิตและมีรายได้เข้ามาสม่ำเสมอ เนื่องจากสามารถจำหน่ายสินค้าได้ตลอดเวลา คนในชุมชนไม่ทิ้งบ้านเรือนไปทำงานต่างถิ่น การวางแผนจัดการธุรกิจชุมชนควรเริ่มจากการจัดการตลาดสมัยใหม่ ด้วยการแบ่งตลาดผู้บริโภคออกเป็นส่วน ทำการตลาดเป้าหมายการวางแผนตำแหน่งสินค้าในท้องตลาด นำแผนการตลาดสมัยใหม่มาใช้ เป็นต้นว่า การจัดการส่วนผสมทางการตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และการนำเสนอคุณค่าสินค้าของแต่ละชุมชนให้เป็นที่ประทับใจของลูกค้าตลอดไป โดยไม่มุ่งที่กำไรเพียงด้านเดียว แต่ควรมุ่งให้ชุมชนเข้มแข็งและพัฒนายั่งยืน อันเป็นเป้าหมายหลักที่สำคัญที่สุดของการจัดการธุรกิจชุมชน

9.7 ระบบบัญชีกองทุนหมู่บ้าน

การทำบัญชีและรายงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ ได้จัดทำขึ้นเป็นแนวทางในการควบคุมการทำบัญชีกองทุนของคณะกรรมการกองทุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบการทำบัญชีกองทุน สามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และให้คณะกรรมการกองทุนใช้เป็นแนวทางในการตรวจ

การทำบัญชีและรายงาน

ให้จัดทำบัญชีและรายงานแยกเป็น 2 ชุด ตามกิจกรรมของกองทุน คือ กิจกรรมกองทุน 1 ล้านบาท และกิจกรรมเงินออมของสมาชิกกองทุน ทุกครั้งที่มีการรับจ่ายเงินให้บันทึกบัญชีควบคุมให้ถูกต้องครบถ้วน เพื่อประโยชน์ดังนี้

1. เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่รับผิดชอบบริหารจัดการเงินกองทุนใช้ควบคุมการรับ-จ่ายเงินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุน
2. เพื่อรายงานผลการดำเนินงานและฐานะการเงินประจำเดือน และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องให้สมาชิกและสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแห่งชาติใช้ในการติดตามผลการดำเนินงาน
3. เพื่อจัดทำรายงานการเงินประจำปี แสดงผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของกองทุนส่งให้ผู้ตรวจสอบบัญชีที่คณะกรรมการกำหนดตรวจสอบ และรายงานผลให้คณะกรรมการทราบพร้อมทั้งประกาศเปิดเผยให้ประชาชนและสมาชิกทราบ

สมุดบัญชีรายรับเงินกองทุน 1 ล้านบาท การรับเงินทุกกรณีจะต้องนำมาลงบัญชีในสมุดบัญชีรายรับ เพื่อบันทึกควบคุมการรับเงินทุกประเภทเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์

สมุดบัญชีรายจ่ายกองทุน 1 ล้านบาท การจ่ายเงินทุกกรณีจะต้องนำมาลงบัญชีในสมุดบัญชีรายจ่าย เพื่อบันทึกควบคุมและจ่ายเงินสด และการจ่ายเงินจากบัญชีเงินฝากธนาคาร หรือการโอนเงินจากบัญชีเงินฝากธนาคารของกองทุนให้กับผู้รับหรือผู้มีสิทธิ

วิธีการทำบัญชีกองทุนสำหรับกิจกรรมเงินออมของสมาชิกกองทุน การจัดทำบัญชีอย่างน้อยต้องมีสมุดบัญชี ทะเบียนและรายงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. สมุดบัญชี เป็นสมุดบัญชีที่ใช้บันทึก รายละเอียดการรับ และการจ่ายเงินกองทุน ประกอบด้วย

1.1 สมุดบัญชีรายรับกองทุน (เงินออม) การรับเงินกองทุนทุกกรณีจะต้องนำมาลงบัญชีในสมุดบัญชีรายรับเพื่อบันทึกควบคุมการรับเงินทุกประเภทเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์

1.2 สมุดบัญชีรายจ่ายเงินกองทุน (เงินออม) การจ่ายเงินทุกกรณีที่จ่ายจากกองทุนเงินออม จะต้องนำมาลงบัญชีรายจ่าย เพื่อบันทึกควบคุมการจ่ายเงินสด และจ่ายเงินจากบัญชีเงินฝากธนาคาร หรือการโอนเงินจากบัญชีเงินฝากธนาคารของกองทุนให้กับผู้รับ หรือผู้มีสิทธิ

2. ทะเบียนประกอบด้วย

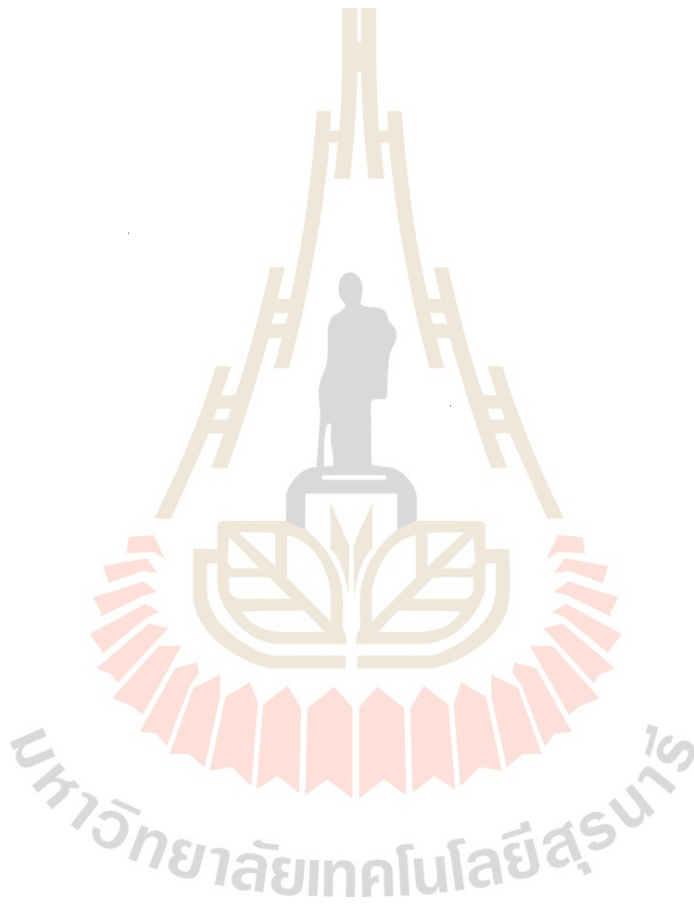
2.1 ทะเบียนคุมค่าชอู้ใช้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนผู้มาขึ้นค่าชอู้ (ตามแบบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกำหนด) เพื่อสรุปวงเงินที่ชอู้และวงเงินที่คณะกรรมการกองทุนอนุมัติให้ชอู้ในแต่ละเดือนแต่ละปี

2.2 ทะเบียนคุมลูกหนี้รายตัว ใช้บันทึกควบคุมลูกหนี้เงินกู้รายตัว เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและติดตามหนี้โดยแสดงรายละเอียดต่าง ๆ ของลูกหนี้ เช่น วงเงินให้กู้ การรับชำระหนี้ และยอดเงินคงเหลือ

2.3 ทะเบียนคุมเงินฝากสัจจะ ค่าหุ้น เงินรับฝากรายตัว ใช้บันทึกควบคุมเงินที่สมาชิกรับฝากไว้กับกองทุนหมู่บ้าน เพื่อเป็นเงินออมตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและตรวจสอบกับยอดเงินฝากธนาคารและจ่ายคืนให้สมาชิก

2.4 ทะเบียนคุมทรัพย์สินที่รับเป็นค่าหุ้นบริจาคใช้บันทึกรายละเอียดทรัพย์สินที่สมาชิกขอชำระเป็นค่าหุ้นแทนเงินสด แต่จะ ไม่มีการบันทึกรับในสมุดบัญชี

รายรับ จนกว่าจะมีการจำหน่ายทรัพย์สินนั้นจริงๆ หรือ ทรัพย์สินที่ได้จากการรับบริจาค โดยปราศจากภาระผูกพัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

1. วิธีการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านได้ใช้แนวความคิดเชิงระบบ (System Approach) ที่เรียกว่า ซิพท์โมเดล ตามกรอบความคิดทฤษฎีที่เสนอไว้ในบทที่ 1 ซึ่งประกอบด้วยวิธีการประเมิน 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินสภาพทั่วไปของชุมชนท้องถิ่น

1.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการบริหารจัดการและของหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

1.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการของสองระบบ คือ หน่วยระบบ A ระบบบริหารจัดการกองทุน และหน่วยระบบ B หน่วยระบบกิจการของผู้กู้

1.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในหน่วยระบบการบริหารจัดการกองทุนและหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการประเมินโครงการหมู่บ้านโคกแฝก มีครัวเรือนทั้งหมด 229 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 1,148 คน เป็นชายจำนวน 560 คน หญิงจำนวน 588 คน

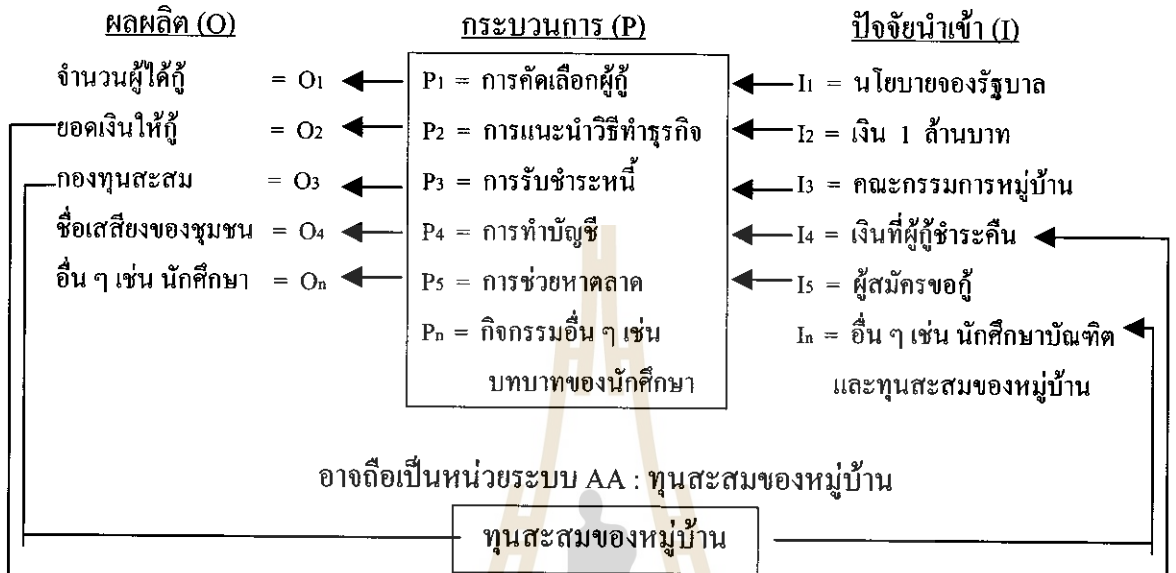
กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำหรับการประเมิน โดยวิธีการสุ่มโดยบังเอิญ ซึ่งจำแนกออกได้ดังนี้

2.1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	15 คน
2.2 สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	170 คน
2.2.1 สมาชิกที่ได้รับอนุมัติให้กู้	จำนวน	72 คน
2.2.2 สมาชิกทั่วไป	จำนวน	98 คน
2.3 ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	978 คน
2.4 ผู้นำชุมชน ผู้นำอาวุโส ผู้นำกลุ่มอาชีพ	จำนวน	17 คน
2.5 ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง	จำนวน	3 คน

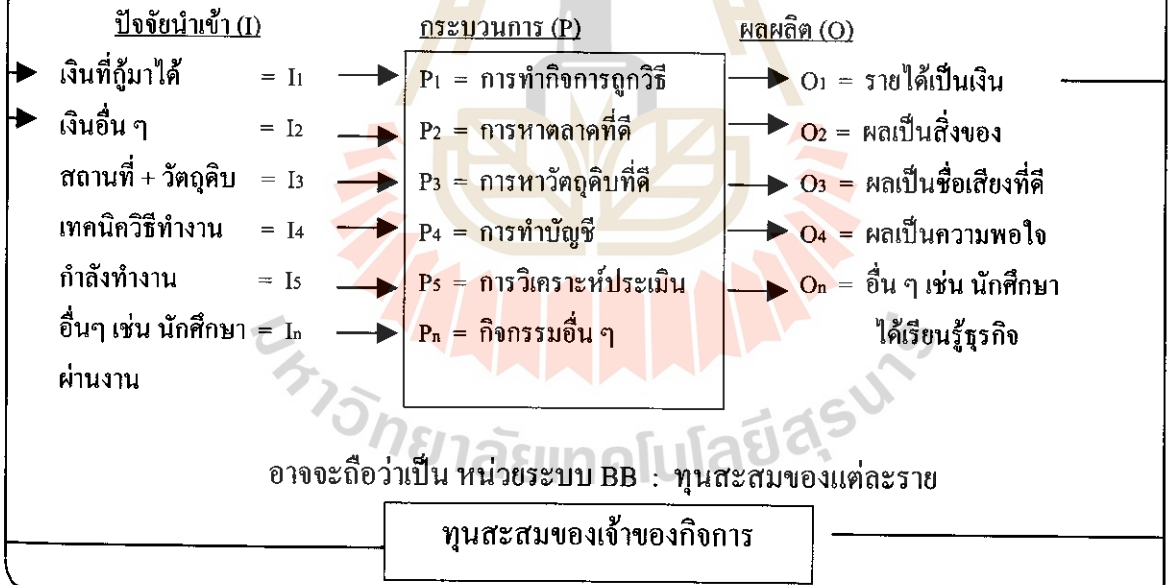
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยภาพรวมตามแนวคิดเชิงระบบที่เรียกว่า ซิฟฟ์โมเดล มีส่วนประกอบดังนี้

หน่วยระบบ A : หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

หน่วยระบบ B : หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย (B₁...B_n)

บริบท (C)

แผนภาพที่ 1 ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากแผนภาพที่ 3 แสดงภาพโดยรวมของการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน และผู้กู้ จึงประกอบด้วย 2 ส่วน

1. หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยนำเข้า ได้แก่

- 1.1.1 นโยบายของรัฐบาลด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
- 1.1.2 เงิน 1 ล้านบาท
- 1.1.3 คณะกรรมการหมู่บ้าน
- 1.1.4 เงินที่ผู้กู้ชำระคืน
- 1.1.5 ผู้สมัครขอกู้
- 1.1.6 นักศึกษาบัณฑิตและทุนสะสมของหมู่บ้าน

1.2 กระบวนการ ได้แก่

- 1.2.1 การคัดเลือกผู้กู้
- 1.2.2 การแนะนำวิธีทำธุรกิจใหม่
- 1.2.3 การรับชำระหนี้
- 1.2.4 การทำบัญชี
- 1.2.5 การช่วยหาตลาด
- 1.2.6 บทบาทของนักศึกษา

1.3 ผลผลิต ได้แก่

- 1.3.1 จำนวนผู้ได้กู้
- 1.3.2 ยอดเงินให้กู้
- 1.3.3 กองทุนสะสม
- 1.3.4 ชื่อเสียงของชุมชน
- 1.3.5 นักศึกษาผ่านงาน

2. หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย ซึ่งประกอบด้วย

2.1 ปัจจัยนำเข้า ได้แก่

- 2.1.1 เงินที่กู้มาได้
- 2.1.2 เงินอื่นๆ
- 2.1.3 สถานที่และวัตถุดิบ
- 2.1.4 เทคนิควิธีทำงาน
- 2.1.5 กำลังทำงาน

2.2 กระบวนการ ได้แก่

- 2.2.1 การทำกิจการถูกวิธี
- 2.2.2 การหาตลาดที่ดี
- 2.2.3 การหาวัตถุดิบที่ดี
- 2.2.4 การทำบัญชี
- 2.2.5 การวิเคราะห์ประเมิน

2.3 ผลผลิต ได้แก่

- 2.3.1 รายได้เป็นเงิน
- 2.3.2 ผู้ที่ได้ผลผลิตเป็นถึงของ
- 2.3.3 ผู้ที่ขยายกิจการ
- 2.3.4 ผู้ที่มีการพึ่งตนเอง
- 2.3.5 การกลับคืนถิ่นของประชาชน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมิน มีดังนี้

4.1 แบบสอบถาม ได้แก่

- 4.1.1 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
- 4.1.2 แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะชีวิตที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและ

ชุมชนเมือง

4.2 แบบสัมภาษณ์ ได้แก่

- 4.2.1 แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน
- 4.2.2 แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน
- 4.2.3 แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน

เมือง

- 4.2.4 แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชน

เมือง

- 4.2.5 แบบรายงานการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

ในทัศนะของประชาชน

- 4.2.6 โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
- 4.2.7 แบบบันทึกการสัมภาษณ์
- 4.2.8 แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี
- 4.2.9 การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน

4.3 แบบสังเกต

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้มีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 5.1 ทำการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล และสภาพทั่วไปในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน
- 5.2 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพัฒนากรและองค์การบริหารส่วนตำบล
- 5.3 ทำการเก็บรวบรวมจากผู้นำชุมชน ประธานกองทุน คณะกรรมการและประชากรภายในหมู่บ้าน
- 5.4 สรุปรายการวิเคราะห์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการวิเคราะห์ 2 วิธี ดังนี้

- 6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะตัวเลขแล้วสรุป โดยใช้ค่าสถิติดังต่อไปนี้ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย
- 6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายความคิดเห็นในประเด็นที่กำหนดให้ ซึ่งเก็บรวบรวมจากพัฒนากร หัวหน้าชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้าน ประชากรภายในหมู่บ้าน

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

ผลการติดตามการประเมินโครงการ หลังจากผู้ทำสารนิพนธ์ได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามเอกสารต่าง ๆ บร.1-12 เมื่อนำมาวิเคราะห์โดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการปรากฏผล ดังนี้

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

1.1 บริบทระดับประเทศ

1.1.1 ความยากจนของประเทศ

วารสารเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2545 ปีที่ 39 หน้า 37-44 : ผลการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยที่ผ่านมานับเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างกลุ่มคนรายได้ต่ำสุด 20% แรกของประเทศกับกลุ่มคนรายได้สูงสุด 20% แรกของประเทศดีขึ้นตามลำดับ ประชาชนมีการใช้จ่ายต่าง ๆ ในครัวเรือน เพื่อนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขเพิ่มขึ้นด้วย เป็นเหตุให้จำนวน “คนจน” ลดลงเหลือเพียง 6.8 ล้านคนในปี 2539

แต่หลังจากประเทศไทยประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจ ในปี 2540 เป็นต้นมา ทำให้จำนวน “คนจน” ในปี 2543 เพิ่มขึ้นเป็น 8.9 ล้านคน และกลุ่ม “คนเกือบจน” เพิ่มขึ้นอีก 0.2 ล้านคน ซึ่งคนกลุ่มนี้พร้อมที่จะเปลี่ยนสถานภาพมาเป็นกลุ่ม “คนจน” ได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ในด้านความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่ม “คนจน” กับกลุ่ม “คนรวย” ก็มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจดังกล่าว ทำให้ประชาชนลดการใช้จ่ายในครัวเรือนในอัตราที่มากกว่าการลดลงของรายได้ให้เห็นได้ชัดเนื่องจากประชาชนอาจไม่มั่นใจต่อสถานการณ์เศรษฐกิจของไทยที่ยังไม่ฟื้นตัวได้มากเท่าที่ควร

ในด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนปรากฏว่า รัฐบาลในปัจจุบันได้ประกาศ “สงครามกับความยากจน” ที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วนและจริงจังมากยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลได้กำหนด ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบยั่งยืน รวมถึงผู้ด้อยโอกาส เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหา “คนจน” ที่ “ขัดสนทางเศรษฐกิจหรือด้านรายได้ในการยังชีพ” และ กลุ่มคนยากจน “เชิงโครงสร้าง” ที่เกิดจากความขัดสนในหลาย ๆ ด้านอาทิ ด้านที่ดิน สาธารณสุข การศึกษา เป็นต้น

การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ฯ ของรัฐบาลดังกล่าวต้องเผชิญกับปัญหาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กระบวนการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติของภาครัฐ ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับผู้คนต่าง ๆ เป็นจำนวนมากและกลไกการปฏิบัติที่มีความซับซ้อน ตลอดจนต้องมีการปรับความคิดและทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ใหม่ ซึ่งจะสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐภายใต้นโยบายของรัฐบาลและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาฐานรากของสังคมไทยให้มีศักยภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างมั่นคง ยั่งยืนต่อไป

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

อุตสาหกรรมสาร ประจำเดือน มีนาคม-เมษายน 2543 ปีที่ 43 หน้า 45-52 : เมื่อปี 2530 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมกระทรวงอุตสาหกรรม ได้ริเริ่มเสนอแนะการออกกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Industries, SMIs) เพื่อเป็นกฎหมายพื้นฐานในการจัดกระบวนการส่งเสริมพัฒนา SMEs ให้มีความเข้มแข็งเป็นระบบ และเกิดความต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามแนวความคิดนี้ยังมิได้มีการตอบรับและสานต่อให้เป็นรูปธรรมจากฝ่ายบริหาร และขาดกระแสสนับสนุนจากกลุ่มต่าง ๆ เนื่องจากในยุคดังกล่าวภาวะเศรษฐกิจ และการประกอบธุรกิจของประเทศกำลังเฟื่องฟู ธุรกิจต่าง ๆ ทั้งรายเล็กและรายใหญ่ล้วนได้รับประโยชน์จากผลพวงของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่างจึงมุ่งแสวงหาและเก็บเกี่ยวดอกผลในระยะสั้นไม่ค่อยสนใจมากนักกับอนาคตในระยะยาว

จนกระทั่งเกิดวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรงกับประเทศไทย เมื่อกลางปี 2540 ซึ่งส่งผลให้กระทบอย่างใหญ่หลวงต่อธุรกิจอุตสาหกรรมน้อยใหญ่ จึงได้เกิดความตระหนักและเกิดกระแสยุทธศาสตร์การส่งเสริมพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises, SMEs) เพื่อเป็นกลไกในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและการผลักดันการพัฒนาประเทศที่มุ่งไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืน

หลักการและเหตุผล

SMEs ซึ่งประกอบด้วยกิจการขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งภาคการผลิต การค้า และการบริการนั้นเป็นกลุ่มวิสาหกิจส่วนใหญ่ของประเทศ มีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังคงความสามารถในการประกอบการ ทั้งทางด้านเทคโนโลยี การผลิต การจัดการ และการเงิน ทำให้ไม่อาจแข่งขันกับวิสาหกิจขนาดใหญ่ได้ การบริการและการค้า จึงทำให้ SMEs ประสบภาวะที่ต้องแข่งขันกับกิจการทำนองเดียวกันมากยิ่งขึ้น ทั้งระดับภายในประเทศและระดับนานาชาติ ดังนั้นเพื่อ SMEs สามารถพัฒนากิจการให้เกิดความเข้มแข็งมีประสิทธิภาพและเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้สมควรจัดตั้ง

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สำนักงานส่งเสริม SMEs) เป็นศูนย์กลางประสานระบบการทำงานของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือองค์กรเอกชนที่มีหน้าที่ส่งเสริม SMEs เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริม SMEs ก็เพื่อสร้างกฎหมายพื้นฐานที่วางระบบและกลไกในการปฏิบัติงานส่งเสริมพัฒนาและสนับสนุน SMEs ใน 4 เรื่องหลัก ๆ คือ

1. เป็นกลไกในการกำหนดนโยบายและแผนส่งเสริมพัฒนา SMEs (โดยคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม) ให้เป็นเอกภาพ และเกิดความต่อเนื่อง
2. เป็นกลไกการนำนโยบายและแผนส่งเสริมพัฒนา SMEs ไปจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อให้หน่วยงานปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง (กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือองค์กรเอกชน) นำไปปฏิบัติให้เกิดการประสานและเกื้อกูลกัน
3. เป็นกลไกให้อำนาจคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (คณะกรรมการส่งเสริม SMEs) เสนอแนะให้มีการจัดสิทธิ และประโยชน์จูงใจที่เป็นธรรมและเหมาะสมสำหรับ SMEs
4. เป็นกลไกจัดตั้ง และการบริหารกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (กองทุนส่งเสริม SMEs) อันเป็นกองทุนเสริมนโยบายที่จะผลักดันงานในการส่งเสริมสนับสนุน SMEs ตามแผนปฏิบัติการให้เกิดผล โดยเฉพาะในเรื่องที่จำเป็นเร่งด่วน และเรื่องที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้นกับ SMEs

แผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

1. สำนักงานส่งเสริม SMEs จัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริม SMEs โดยร่วมมือกับส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจและองค์กรเอกชน แผนปฏิบัติดังกล่าวต้องสอดคล้องกับนโยบายและ แผนที่คณะกรรมการส่งเสริม SMEs กำหนดแผนปฏิบัติการนี้ต้องนำเสนอคณะกรรมการบริหารสำนักงานส่งเสริม SMEs เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริม SMEs พิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนที่จะประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2. แผนปฏิบัติการส่งเสริม SMEs อาจทำเป็นแผนระยะสั้น ระยะกลาง หรือระยะยาว แต่ทั้งนี้ควรจะต้องครอบคลุมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- การพัฒนา SMEs ในภูมิภาคในชุมชนและท้องถิ่นชนบท
- การสนับสนุนช่วยเหลือด้านการเงิน

- การพัฒนาจัดตั้งตลาดทุนสำหรับ SMEs
- การพัฒนาผู้ประกอบการและบุคลากร
- การพัฒนากิจการ SMEs ด้านการจัดการสาขาต่าง ๆ
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรรณภัณฑ์รวมทั้งการสร้างภาพลักษณ์ของสินค้า
- การส่งเสริมด้านการตลาด
- การส่งเสริมด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีรวมทั้งการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร
- การส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างวิสาหกิจขนาดต่าง ๆ
- การส่งเสริมการรวมกลุ่มของ SMEs
- การพัฒนาส่งเสริมองค์กรเอกชนที่มีบทบาทสนับสนุน SMEs
- การจัดตั้งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน
- การให้สิทธิประโยชน์แก่ SMEs เพื่อขจัดความเสียเปรียบ
- การส่งเสริมอนุรักษ์พลังงานสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัย
- การปรับปรุง แก้ไข กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรค
- การส่งเสริมด้านลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าและทรัพย์สินทางปัญญาอื่น
- เรื่องอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการก่อตั้งการขยายกิจการ SMEs ให้สามารถอยู่รอดและแข่งขันได้

3. หน่วยงานปฏิบัติการต้องดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการส่งเสริม SMEs ในส่วนที่เกี่ยวข้องและต้องรายงานผลการดำเนินการต่อคณะกรรมการส่งเสริม SMEs อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

4. หน่วยงานปฏิบัติการต้องจัดทำข้อมูล SMEs ที่เกี่ยวข้อง (ตามที่คณะกรรมการส่งเสริม SMEs กำหนด) เพื่อเผยแพร่และส่งให้สำนักงานส่งเสริม SMEs ประกอบการจัดทำนโยบายและแผน

5. SMEs และองค์กรเอกชน มีหน้าที่ต้องรายงานข้อมูลตามที่คณะกรรมการส่งเสริม SMEs กำหนด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการจัดทำนโยบายและแผน (ถ้าไม่รายงานข้อมูลอาจจะถูกตัดสิทธิการได้รับสิทธิและประโยชน์จากการส่งเสริมของรัฐ)

1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

สยามจดหมายเหตุ ประจำเดือน กุมภาพันธ์ 2545 ปีที่ 27 หน้า 146 : 147 การไหลออกของเงินทุนและดุลการชำระเงินที่ขาดดุล ทั้งนี้การไหลออกของเงินทุนน่าที่จะยังคงมีอย่างต่อเนื่องในช่วงที่เหลือของปี 2543 และในปี 2544 อันเป็นผลจาก

1. การที่ผลต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยในแต่ละประเทศที่น่าจะยังคงอยู่ในระดับที่สูงเนื่องจากการดำเนินนโยบายอัตราดอกเบี้ยต่ำในประเทศเพื่อช่วยระดับการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ

2. การชำระคืนหนี้ต่างประเทศ โดยยอดหนี้คงค้างของภาคเอกชนยังคงสูงถึงกว่า 4.8 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่การชำระหนี้คืน IMF โดยธนาคารแห่งประเทศไทยในปี 2544 ก็คาดว่าจะเท่ากับราว 3.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

ขณะเดียวกันฐานะการเงินดุลบัญชีเดินสะพัดที่ลดลงน่าจะส่งผลกระทบต่อตัวแปรต่อไปนี้ คือ

1) ดุลการชำระเงิน ซึ่งคาดว่าจะขาดดุลในปี 2543 ประมาณ 2.2-2.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่อาจจะขาดดุลในปี 2544 อีกประมาณ 1-3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

2) ฐานะทุนสำรองระหว่างประเทศ ที่คาดว่าจะลดลง ตามการขาดดุลการชำระเงินดังกล่าว

3) ปริมาณสภาพคล่องส่วนเกินในระบบสถาบันการเงิน ที่คงจะลดลงตามฐานะการขาดดุลการชำระเงินเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากสภาพคล่องส่วนเกินดังกล่าวยังคงมีอยู่มากถึงราว 5 แสนล้านบาท ก็น่าที่จะสามารถรองรับการขาดดุลการชำระเงินทั้งในปี 2543 และ 2544 ได้ โดยไม่น่าจะส่งผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยในตลาดเงินภายในประเทศ

การขาดดุลการชำระเงินและการลดลงของระดับทุนสำรองระหว่างประเทศดังกล่าวจะทำให้ค่าเงินบาทตกอยู่ภายใต้แรงกดดัน รวมทั้งมีความผันผวนได้ ทั้งนี้สถานการณ์ของค่าเงินบาทโดยเฉลี่ยแล้วเงินบาทอาจจะมีค่าเฉลี่ยที่ 43.50 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่อาจมีความผันผวนหากเป็นบางช่วงตามปัจจัยที่กระทบ เช่น การเคลื่อนย้ายเงินทุนออกนอกประเทศ และการเคลื่อนไหวของค่าเงินในตลาดภูมิภาค รวมทั้งสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศ โดยในช่วงการผันผวนดังกล่าวค่าเงินบาทก็อาจจะหลุดออกจากรอบ 44-45 บาทก็ได้ อย่างไรก็ตาม คาดว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยคงจะเข้ามาดูแลเสถียรภาพของค่าเงินบาทเป็นระยะ ๆ เพื่อมิให้ค่าเงินบาทมีความผันผวนมากจนอาจเป็นผลลบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจในประเทศได้

1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

วารสารเศรษฐกิจและสังคม หน้า 57-66 : การที่คนเราอยู่ดีมีสุขได้นั้น นอกจากจำเป็นต้องมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้พอเพียงกับการดำรงชีพแล้วยังต้องมีคุณภาพชีวิต

ที่ดี นับตั้งแต่การมีที่อยู่อาศัย มีสาธารณูปโภคพอเพียง มีความปลอดภัยในชีวิต รวมทั้งการได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีพด้วย

ความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นความผูกพันที่มีมาตั้งแต่ในอดีตจวบจนถึงปัจจุบัน จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ความสัมพันธ์ระหว่าง “คนกับดิน น้ำ อากาศ และป่าไม้” เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่อย่างระบบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งผลิตปัจจัยสี่ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคน ได้แก่ “ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค” ความสัมพันธ์ของทรัพยากรธรรมชาติ กับสิ่งมีชีวิต จึงเป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในระบบนิเวศน์หากระบบนิเวศน์ถูกทำลายหรือไม่สมดุลผลกระทบที่เกิดขึ้นก็จะเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ไปทั้งระบบด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างเช่น “คนใช้สารเคมีอันตราย เกิดสารตกค้างในผลผลิตที่ใช้เป็นอาหาร ดินเสีย น้ำเสีย สัตว์น้ำสูญพันธุ์ ต้นไม้ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ ป่าถูกทำลายไม่มีต้นไม้พอกอากาศบริสุทธิ์ไม่มีป่าดูดซับน้ำดูดความชื้น ฝนแล้ง ป่าแห้งแล้ง เกิดไฟป่า สัตว์ป่า ไม้ป่าสูญพันธุ์ น้ำป่าไหลหลากท่วมที่ทำกินผู้คนอดอยาก” ซึ่งผลกระทบของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ระมัดระวังดังกล่าวกำลังเป็นปัญหาที่สำคัญที่เกิดขึ้นในทั่วทุกภูมิภาคของโลก

ดังนั้น ในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม เพื่อนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขของคนไทยทุกคนนั้น จำเป็นต้องสร้างจิตสำนึก ให้ทุกภาคส่วนในสังคม มีการประสานร่วมมือและร่วมทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมรอบตัวคน ให้อยู่ในสถานะที่ดี คนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและมีคุณภาพ ขณะเดียวกันควรร่วมกันขยายผล “ความอยู่ดีมีสุข” ให้บังเกิดขึ้นกับกลุ่มทั้งในเขตเมืองและชนบททั่วประเทศ ด้วยการร่วมกันสร้างสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเราให้ดีขึ้น เพื่อนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขของคนไทยทุกคน

1.1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

สารสถิติ ประจำเดือน พฤษภาคม 2545 ปีที่ 13 หน้า 5 : สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ดำเนินการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พบว่า รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนโดยรวมทั่วประเทศ ในปี 2544 เพิ่มขึ้นจาก ปี 2543 เพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 0.3) โดยที่ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 6.6 ซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการทำนาเกษตรและเงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือส่วนครัวเรือนในภาคเหนือมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.2 ซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ เป็นรายได้จากการประกอบธุรกิจไม่ใช่การเกษตรและรายได้จากค่าแรงและเงินเดือนขณะที่ครัวเรือนในภาคกลางและภาคใต้รวมทั้งกรุงเทพมหานครและ 3 จังหวัดรอบกรุงเทพฯ มีรายได้ลดลงประมาณร้อยละ 2-4 ในด้านค่าใช้จ่ายของครัวเรือนนั้น พบว่า ครัวเรือนทั่วประเทศมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.8

โดยที่ครัวเรือนในทุกภาคมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้น ยกเว้นครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร และ 3 จังหวัดรอบกรุงเทพฯ ที่มีการใช้จ่ายลดลง ในอัตราร้อยละ 3.7 ครัวเรือนในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอยู่ระหว่างร้อยละ 3-5 ซึ่งค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะ และค่าบริการสื่อสาร และค่าที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ในบ้าน ส่วนครัวเรือนในภาคเหนือใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย

สำหรับหนี้สินของครัวเรือนโดยรวมทั่วประเทศลดลงเพียงร้อยละ 0.2 ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง มีหนี้สินต่อครัวเรือนลดลงร้อยละ 9-10 ในขณะที่ครัวเรือนในกรุงเทพฯ และ 3 จังหวัด และครัวเรือนในภาคเหนือ มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.6 และ 13.8 ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนในภาคใต้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย

สำหรับหนี้สินของครัวเรือนนั้น พบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะครัวเรือนคนงานเกษตร มีหนี้สินเพิ่มมากขึ้นกว่ากลุ่มอื่น ๆ

1.1.6 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท

วารสารเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2545 ปีที่ 39 หน้า 40-41 : ภายหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจคนในชนบทได้มีส่วนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 17.3 ในปี 2541 และ 19.1 ในปี 2543 หรือเท่ากับ 8.16 ล้านคน ขณะที่คนจนในเมืองกลับมีส่วนลดลงเหลือร้อยละ 1.5 ในช่วงระยะเดียวกัน

สำหรับสาเหตุที่คนจนในชนบทเพิ่มขึ้นหลังเกิดวิกฤตนั้น น่าจะมาจากปัจจัยของคนตกงานที่มีเพิ่มมากขึ้นและคนเหล่านี้ได้อพยพโยกย้ายกลับไปสู่ภูมิถิ่นเดิม ทำให้ครัวเรือนในชนบทต้องรับภาระในการเลี้ยงดูมากขึ้นประกอบกับการไม่มีแหล่งงานในชนบทรองรับที่เพียงพอ และภาวะการผลิตการเกษตรซึ่งเป็นรายได้ที่สำคัญของคนชนบท ต้องประสบกับปัญหาการผลิตหรือภาวะราคาสินค้าตกต่ำ ทำให้ภาคชนบทมีรายได้ลดน้อยลง ส่งผลให้จำนวนคนจนในชนบทเพิ่มมากขึ้น มีประชากรมากขึ้น กิจกรรมกองทุนหมู่บ้านทุกฝ่ายควรต้องตระหนักให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของเป้าหมาย “การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภายในโครงการกองทุนหมู่บ้าน ทั้งในด้านมิติด้านศักยภาพ การริเริ่ม และขยายผลิตภาพภายในชุมชน มิติด้านความสามารถบริการจัดการด้วยตนเอง และการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ที่พึ่งพาตนเองได้ ก่อนการกระจายผลผลิตสู่ภายนอกหรือประชาคมโลก

การผลิตเพื่อศักยภาพการพึ่งพาตนเองให้มั่นคงเข้มแข็ง และพอเพียงสำหรับชุมชนเสียก่อนอาจกลายเป็นการหักมุมหวนกลับไปหาสภาวะการพัฒนาที่ล้มเหลวแบบเดิมได้ ในทางปฏิบัติ

1.1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

มดิชน ประจำวันที่ 5 สิงหาคม 2545 ปีที่ 25 หน้า 10 : วิธีชีวิตของเด็กไทยยุคใหม่ “เงินเนอเธอร์แลนด์” มุ่งเน้นค่านิยมเลือกเป้าหมายของชีวิต (มดิชน, 5 สิงหาคม 2545 : 10) คือ การได้ประสบความสำเร็จในชีวิต ความมั่นคงของครอบครัว ชีวิตที่สุขสบายเป็นอันดับแรก ๆ ขณะที่เลือกในการเสียสละ การทำบุญสะสมเพื่อชีวิตข้างหน้า หรือความมั่นคงของชาติไว้ในอันดับท้าย ๆ ส่วนค่านิยมเรื่องชีวิตแต่งงานที่มีความสุข มีรายได้ดี มีอาชีพก้าวหน้า ให้เวลากับครอบครัวเป็น “สิ่งสำคัญในชีวิต” ในทางกลับกันค่านิยมที่ว่าได้ทำงานอาสาสมัครเพื่อสังคม หรือเรื่องศาสนา กลายเป็นค่านิยมอันดับสุดท้ายของเด็กไทยยุคนี้

สังคมประเพณี	สังคมสมัยใหม่/ยุคโลกาภิวัตน์
1. สังคมเกษตรกรรม	สังคมที่มุ่งพัฒนาเป็นอุตสาหกรรม
2. วัฒนธรรมพุทธ (ไม่โลก ไม่สะสม)	ทุนนิยม (ใช้เงินและสะสม)
3. วัฒนธรรมชุมชน	ก้าวสู่ชีวิตแบบเมือง
4. ฮีตสิบสอง คองสิบสี่	กฎหมาย
5. ครอบครัวเครือญาติ	ปัจเจกนิยม
6. โกลัศัตร์รรมชาติ	มุ่งเน้นเอาชนะธรรมชาติ
7. ระบบอุปถัมภ์	การพยายามพัฒนาเข้าสู่ประชาธิปไตย

ตารางที่ 1 ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน

ข้อคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในกระแสวัฒนธรรมโลก

ปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ หรือ โลกาภิวัตน์ (Globalization) การแผ่ขยายของวัฒนธรรมจากศูนย์กลางที่สำคัญหลายแห่ง ทั้งในยุโรป อเมริกา และเอเชีย เข้าสู่ประเทศไทยนั้นเป็นไปรวดเร็ว ยิ่งผ่านสื่อมวลชนรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจน การสื่อสารโทรคมนาคมที่ทันสมัยเข้ากับวัฒนธรรมเดิมของไทย ที่เปิดกว้างยอมรับการติดต่อสื่อสารกับวัฒนธรรมอื่น ๆ เสมอมา สภาพการณ์เช่นนี้ ก่อให้เกิดความหวงใยการคงอยู่ของวัฒนธรรมไทยในกระแสวัฒนธรรมโลก รัฐบาลไทยตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทยมากกว่าสี่ห้าทศวรรษแล้ว มีการตั้งสภาวัฒนธรรมในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ต่อมาในสมัยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็มีการตั้งคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นต้น ในปีนี้เอง (พ.ศ.2537) ก็มีโครงการส่งเสริมรณรงค์รักษาวัฒนธรรมไทย มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ช่วยกันรักษาวัฒนธรรมที่คิงามของชาติ เช่น ความมีน้ำใจ (ไม่พุดถึงการชอบเล่นการพนัน คี๋มสุรา และค่าน้ำพริกทะเลลายแม่น้ำในการจัดงานบวช งานแต่งงาน ซึ่งดูเหมือนเป็นมรดกของวัฒนธรรมไทยเช่นกัน)

สภาพปัญหาของโลกในทุกวันนี้ นับตั้งแต่สภาพมลภาวะต่าง ๆ ปัญหา
 นิเวศวิทยา ปัญหาการกระจุกตัวของความมั่งคั่ง และปัญหาความยากจนเสื่อมโทรมที่กระจายไปทั่ว
 ความอศอยาก การแพร่ระบาดของโรคร้าย การใช้สารเสพติด ปัญหาความรุนแรงในเมืองสงคราม
 ระหว่างเชื้อชาติ และชุมชนต่าง ๆ ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาหลายด้านหลายประการของ
 อารยธรรมโลกในกระแสโลกาภิวัตน์ การที่สังคมไทยเริ่มตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
 และพยายามปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตหรือวัฒนธรรมไทยใหม่ เพื่อสร้างสังคมที่ช่วยเหลือ
 เกื้อกูล และสามารถพึ่งตนเองได้ตามคติทางพุทธศาสนา แทนการล่องลอยไหลไปตามกระแส
 วัฒนธรรมโลกโดยไร้ทิศทางของตนเอง อาจเป็นทางออกที่เป็นบทเรียนแก่สังคมอื่น ๆ ได้

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านโคกแฝก

ประวัติศาสตร์ ชาวบ้านหมู่บ้านโคกแฝก หมู่ที่ 5 ตำบลขามทะเลสอ
 อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในหมู่บ้านสืบต่อกันมาหลายปี
 มาแล้วว่า เดิมหมู่บ้านโคกแฝกมีกลุ่มคนทำมาหากินอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ มีอยู่ด้วยกัน 5 กลุ่ม คือ
 กลุ่มหนองกระเส้า กลุ่มหนองจิก กลุ่มหมาบไม้แดง กลุ่มหนองบึง และกลุ่มโนนแฝก แต่กลุ่มที่
 ใหญ่ที่สุดก็คือ “กลุ่มโนนแฝก” ซึ่งกลุ่มนี้อาศัยอยู่ในที่ราบสูงกลางทุ่งนา ซึ่งห่างจากหมู่บ้าน
 ในปัจจุบันประมาณ 600 เมตร และต่อมาเกิดภัยธรรมชาติ โดยการเกิดน้ำท่วมอย่างรุนแรงทุกปี
 จนพากันอพยพมาหาที่ปลอดภัยโดยอยู่ในที่โคก ซึ่งมีหญ้าแฝกและหญ้าคา มาก จึงได้พากันเรียกว่า
 “โคกแฝก”

การตั้งถิ่นฐาน ส่วนกลุ่มต่าง ๆ 4 กลุ่มนั้น ได้แก่ กลุ่มหนองกระเส้า
 กลุ่มหนองกระเส้า กลุ่มหนองจิก กลุ่มหมาบไม้แดง และกลุ่มหนองซ้อง หลายปีต่อมาก็เกิดสภาวะ
 ฝนแล้งติดต่อกัน เกิดการปล้นทรัพย์สิน จนเป็นที่หวาดกลัวกัน 4 กลุ่มนั้นจึงได้พากันอพยพมา
 รวมตัวกันกับกลุ่มหมู่บ้านโคกแฝก ซึ่งเมื่อรวมกันกลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ ส่วนมากสภาพบ้านที่อยู่
 อาศัยจะเป็นหลังคาทรงแหลมสูงมุงด้วยหญ้าแฝกและหญ้าคา ส่วนมากบ้านจะปลูกติด ๆ กัน
 จนหลังคาชนกัน ไม่มีตรอกซอยใหญ่ มีแต่ทางเดินเล็ก ๆ บางพื้นที่ต้องลอดใต้ถุนบ้านเพื่อเดินผ่าน
 ไป อยู่กันอย่างเครือญาติมิตร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันตลอดเวลา

1.2.2 สภาพปัจจุบัน

ทำเลที่ตั้ง พื้นที่บ้านโคกแฝก ปัจจุบันเป็นที่ราบลุ่ม เป็นดินดีไม่เค็ม
 สภาพดินมีทั้งเป็นดินร่วนปนทราย และพื้นที่ทำนาเป็นดินเหนียว มีระดับความสูงจากระดับน้ำ
 ทะเลประมาณ 185 เมตร บริเวณพื้นที่จะมีคลองบริบูรณ์ที่ชาวบ้านต่างเรียกกันว่า ละลม
 คลองซอย คลองมอญ และคลองขาบ มีน้ำลำตะคลองไหลผ่าน นอกจากนี้ยังมีการขุดคลอง
 ขุดประทานพื้นที่เกษตรเพื่อให้มีความเหมาะสมในการทำนา พื้นที่อำเภอลำทะเมนชัยปัจจุบันอยู่

ห่างจากจังหวัดกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ ประมาณ 240 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัดนครราชสีมาโดยทางรถยนต์ ประมาณ 22 กิโลเมตร

อาณาเขตที่ถูกต้อง

หมู่บ้านโคกแฝก มีบริเวณพื้นที่ประมาณ 1,980 ไร่

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่บ้านพวงพยอม

ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่บ้านหนองจุ่น

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่บ้านโคกสะอาด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่บ้านพวงพยอม

สภาพที่ดิน ภายในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก ดินมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย และมีดินนาเป็นดินเหนียว เพราะมีการไหลของน้ำจากอดีตที่ผ่านมาจึงพัดพาตะกอนและทรายจากที่โคกสูงมารวมไว้ มีสภาพดินดีไม่เค็ม ทำการเกษตรได้ผลดีจึงทำให้มีการปลูกพืช และทำการเกษตรกันมาก

ป่าไม้และพื้นที่สาธารณะ จากอดีตเคยมีป่าไม้เบญจพรรณและสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันถูกการทำลายจากการทำไร่ จึงทำให้ป่าไม้ได้สูญหายไปกว่า 50 ปี และไม่มีเขตพื้นที่สาธารณะ เพราะเป็นชุมชนที่อาศัยกันหนาแน่นพอสมควร

แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชน อดีตที่ผ่านมาได้อาศัยน้ำที่มีอยู่ในวัดของหมู่บ้านโคกแฝก ซึ่งมีน้ำตลอดปีสามารถนำมาใช้อุปโภค บริโภคได้ มีแหล่งน้ำที่สำคัญดังนี้ คือ บ่อน้ำตื้น 5 บ่อ, บ่อน้ำบาดาล 15 บ่อ, สระน้ำ 3 สระ และคลองน้ำ 1 แห่ง เดิมนั้นมีการพัฒนาและมีความเจริญขึ้นเพราะมีระบบน้ำประปาเข้ามาถึงหมู่บ้านส่วนแหล่งน้ำทางการเกษตรนั้นยังคงอาศัยใช้แหล่งน้ำจากคลองชลประทาน

ระบบสาธารณูปโภค เนื่องจากหมู่บ้านโคกแฝกเป็นชุมชนที่มีความเจริญและอยู่ใกล้ชุมชนเมือง จึงมีระบบสาธารณูปโภคเข้ามาถึงได้โดยง่าย สร้างความสะดวกสบายให้กับคนในชุมชน ประกอบด้วย

1. ไฟฟ้า
2. น้ำประปา
3. การสื่อสาร (โทรศัพท์, วิทยุ, โทรทัศน์, อินเทอร์เน็ต เป็นต้น)
4. ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน 1 แห่ง
5. มีที่เก็บน้ำฝนของหมู่บ้าน ไว้คอยบริการให้ชาวบ้าน ยามขาดแคลนน้ำดื่ม ซึ่งตั้งอยู่ที่ร้านค้าชุมชนของหมู่บ้านโคกแฝก
6. มีถนนคอนกรีต ถนนลูกรังผ่านหมู่บ้าน

การขยายตัวของประชากร

จำนวนครัวเรือน 229 ครัวเรือน มีประชากร 1,148 คน

- เป็นหญิง 588 คน
- เป็นชาย 560 คน

แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 18 คຸ້ມ แต่ละคຸ້ມจะมีตัวแทนคຸ້ມ ๆ ละ 1 คน

อายุ	จำนวน (คน)
1 วัน – 3 ปีเต็ม	51
3 ปี 1 วัน – 6 ปีเต็ม	250
6 ปี 1 วัน – 12 ปีเต็ม	113
12 ปี 1 วัน – 14 ปีเต็ม	301
14 ปี 1 วัน – 18 ปีเต็ม	247
18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็ม	426
50 ปี 1 วัน – 60 ปีเต็ม	170
60 ปี 1 วันขึ้นไป	92
รวม	1,650

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรชุมชนหมู่บ้าน โศกแฝก

รายได้ (บาท)	จำนวน (ครัวเรือน)
1,000 – 5,000	70
5,001 – 10,000	20
10,001 – 20,000	72
20,001 – 30,000	59
30,001 – 50,000	6
50,001 – 100,000	2
รวม	229

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนรายได้ของประชาชนแต่ละครัวเรือนต่อปี

การศึกษา ปัจจุบันนี้ได้มีการก่อตั้งโรงเรียนประจำหมู่บ้าน มีชื่อว่า “โรงเรียนบ้านโคกแฝก” ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2482 ณ วัดบ้านโคกแฝก ตำบล ขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา แต่พอ พ.ศ. 2510 ก็ได้ย้ายโรงเรียนจากวัด มาตั้งอยู่ที่อยู่ในปัจจุบัน โดยได้รับความร่วมมือจากสารวัตรทหารอากาศอเมริกัน ได้จัดสร้างอาคาร เรียน 4 ห้องเรียน ปัจจุบันโรงเรียนมีเนื้อที่ 2 แปลง จำนวน 29 ไร่ 2 งาน โรงเรียนบ้านโคกแฝก เป็นโรงเรียนที่ทำการสอนระดับประถมศึกษา มีนักเรียนทั้ง ชาย-หญิง มีทั้งระดับอนุบาล และ ระดับประถมศึกษา 1-6 ได้รับการบริหารงานโดย นายถนัด ภูมิอินันท์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโคกแฝก โดยอาศัยการจัดการศึกษาโดยยึดหลัก ดังนี้

1. เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็น ไปอย่างต่อเนื่อง

1.2.3 ด้านเศรษฐกิจ

บ้านโคกแฝก หมู่ 5 ผลผลิตที่ได้จากการประกอบอาชีพนั้น ผลผลิตที่ได้ มากที่สุดมาจากการทำไร่ปลูกพืช รองลงมาคือ การเลี้ยงสัตว์ ค้าขายและอาชีพอิสระ รายได้ของ ประชาชนในหมู่บ้านเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 10,000-20,000 บาทต่อครอบครัวต่อเดือน ซึ่งถือว่าอยู่ใน เกณฑ์ปานกลาง ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของหมู่บ้านได้เป็นรายละเอียดในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. พื้นที่ทำการเกษตร

ประชาชนส่วนใหญ่จะมีอาชีพปลูกพืช และมีพื้นที่ในการปลูกพืช มากที่สุด รองลงมาคือ พื้นที่ที่ใช้เลี้ยงสัตว์นั้น ประชาชนจะนำสัตว์ไปเลี้ยงบริเวณที่เป็นป่าดอน ป่าโคก พื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตร จำแนกออกได้ดังแสดงในตาราง ดังนี้

ประเภทของพื้นที่	จำนวน (ไร่)
พื้นที่ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์	1,900
พื้นที่ทำการเกษตร ที่นา ที่สวน	2,920
อื่น ๆ (สถานศึกษา, วัด)	260
พื้นที่ว่างเปล่า	100

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนพื้นที่แต่ละประเภท

2. ผลผลิตในหมู่บ้าน

ผลผลิตที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหนองจิกพัฒนา ส่วนใหญ่ได้มาจากทำการ เกษตรมากที่สุด รองลงมาเป็นผลผลิตที่ได้จากการเลี้ยงสัตว์ ดังแสดงในตาราง ดังนี้

ประเภทของผลผลิต	รายได้เฉลี่ยต่อปี
การทำนา ทำสวน	135,000
การเลี้ยงสัตว์	100,000
รวม	235,000

ตารางที่ 5 แสดงรายได้เฉลี่ยของผลผลิตแต่ละประเภท

1.2.4 ด้านวัฒนธรรม ศาสนาที่ชาวบ้านโคกแฝกให้ความสำคัญนับถือกัน คือ ศาสนาพุทธ ชาวบ้านจะเข้าวัดทำบุญทุกวันทุกเทศกาลไม่ว่าวัน เมื่อมีประเพณีต่าง ๆ ก็จะมีการรวมตัวกัน เช่น ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีวันสงกรานต์ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ วันพ่อ วันแม่ วันออกพรรษา มีการตักบาตรเทโว เป็นต้น ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเครือญาติเดียวกัน เมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นในชุมชน ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี แต่ปัจจุบันค่อนข้างจะเปลี่ยนไปบ้างเล็กน้อย คือ ชาวบ้านจะให้ความสำคัญต่องานของตนมากกว่าส่วนรวม จะให้ความสนใจและการให้ความสำคัญการทำบุญประเพณีที่สำคัญต่าง ๆ ลดน้อยลง จึงทำให้เหลือประเพณีที่สำคัญ ๆ ไม่ก็อย่าง และมีเพียงการทำบุญประจำวันทางศาสนาเป็นบางครั้งเท่านั้น เช่น วันพระ บุญประจำสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

ลักษณะการปฏิบัติของชาวบ้านจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตามความเชื่อที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมา จะเปลี่ยนไปบ้างในรายละเอียดของกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น หรือมีการนำเอาวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาสู่ชนบทมากขึ้น เนื่องจากเยาวชนส่วนหนึ่งออกไปทำงาน หรือศึกษาต่อต่างจังหวัด เมื่อถึงเทศกาลประเพณีบุญต่าง ๆ จึงกลับมาสักครั้งหนึ่ง ทำให้มีการผสมผสานวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาในชุมชน เช่น พฤติกรรมการแต่งกาย กิจกรรมเน้นความสนุกสนานรื่นเริงมากขึ้น ตามสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน

ประเพณีที่สำคัญ หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ชาวบ้านยังคงยึดถือปฏิบัติและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

- ประเพณีสงกรานต์ ชาวบ้านจะจัดงานขึ้นในเดือนเมษายนของทุกปี ระหว่างวันที่ 12-15 เมษายนของทุกปี ชาวบ้านจะหยุดทำไร่ ทำนา และมาละเล่นรดน้ำดำหัว ขอพรจากญาติผู้ใหญ่ ตลอดทั้งมีการสรงน้ำพระที่วัดในช่วงเทศกาล ถือเป็นพักผ่อนจากไร่ จากนา อีกครั้งหนึ่งของชาวบ้านในรอบปี

- ประเพณีเข้าพรรษา ตรงกับเดือนกรกฎาคมของทุกปี ชาวบ้านจะร่วมกันทำบุญตักบาตรที่วัด ซึ่งมีการถวายผ้าอาบน้ำฝน และผ้าจำพรรษาแด่พระภิกษุสงฆ์ ตลอดทั้งชาวบ้านจะร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาหมู่บ้าน

- ประเพณีบุญเบิกบ้าน ชาวบ้านจะมีการทำพิธีกรรมเลี้ยงบ้านโดยการทำกระทงสามมุมมีข้าวดำ ข้าวแดง รูปคน นำไปรวมกันทำพิธีสวดสามวันสามคืน ตลอดทั้งชาวบ้านจะร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาหมู่บ้าน

- ประเพณีบุญข้าวสราท ตรงกับเดือน สิงหาคมของทุกปี ชาวบ้านจะร่วมมือกันทำข้าวตอก และมีการทำขนมจากข้าวตอกเป็นข้าวกระยาสาทรด้วยเพื่อนำไปถวายพระที่วัด ร่วมกันทำบุญตักบาตร มีการแบ่งส่วนหนึ่งบูชาดินและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วย

- ประเพณีออกพรรษา ตรงกับเดือนตุลาคมของทุกปี ชาวบ้านจะร่วมกันทำบุญตักบาตรเทโวในตอนเช้า ตอนกลางคืนมีการไปเวียนเทียนที่วัด ฟังธรรมเทศน์

- พิธีกราบไหว้ศาลตามู การทรงเจ้าเข้าผี การบูชาผีมอญ ยังคงดำเนินปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบัน แล้วแต่จะเลือกวันปฏิบัติตามการรวมตัวกันของชาวบ้านโลกแฝก

ประเพณีดังกล่าว ชาวบ้านยังให้ความสำคัญ และร่วมมือกันในการประกอบพิธีทางศาสนา วัดจะเป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่ใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนา หมู่บ้านจะมีวัดอยู่ 1 แห่ง คือ “วัดโลกแฝก” เมื่อถึงเทศกาลงานบุญประเพณีต่าง ๆ ชาวบ้านจะพากันไปทำบุญที่วัดนี้

1.2.5 ข้อมูลด้านอื่น ๆ

1. ลักษณะบางประการด้านเศรษฐกิจและอาชีพ

การประกอบอาชีพของชาวบ้านโลกแฝก ส่วนใหญ่จะไม่ได้ยึดคิดหรือประกอบอาชีพเพียงอาชีพเดียว เนื่องจาก บางครั้งเงินทองหมุนเวียนขาดมือไม่พอใช้ในครอบครัว ก็เมื่อมีเวลาว่างจากงานประจำแล้วจะประกอบอาชีพแบบทฤษฎีใหม่ ทำให้เพิ่มผลผลิตหมุนเวียนออกมาขายสู่ตลาด ก่อให้เกิดความมั่นคงและเกิดเงินหมุนเวียนคล่องภายในครอบครัว

2. วัฒนธรรมประเพณีที่เด่น ๆ

- ประเพณีทำบุญเบิกบ้าน ชาวบ้านจะมีพิธีกรรมเลี้ยงบ้าน โดยการทำกระทงสามมุม มีข้าวดำ ข้าวแดง นำไปทำพิธีสวดสามวันสามคืน

- ประเพณีทำบุญกราบไหว้ศาลตามูประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะทำกันทุกปี โดยมีขาดเป็นประเพณีที่มีชาวบ้านเข้าร่วมทั้งหมู่บ้าน

3. ลักษณะที่เป็นศักยภาพที่ดี

ลักษณะที่เป็นศักยภาพด้านดีของชาวบ้านที่เด่น ๆ ที่เห็นได้ชัดเจนคือ

- การมีผู้นำที่ดี มีความซื่อสัตย์ มีกระบวนการทำงาน ที่โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี ผู้นำในที่นี้ คือ

ผู้ใหญ่บ้าน อบต. คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และพร้อมที่จะช่วยเหลือชาวบ้านที่มีความเดือดร้อนตลอดเวลา

- การมีความสามัคคี ถ้ากล่าวถึงความสามัคคีของชาวบ้านโลกแฝกแล้ว จะเห็นว่าชาวบ้านมีความสามัคคีมาก เมื่อมีงานบุญหรืองานอื่น ๆ ชาวบ้านจะมาช่วยกันทำงานอย่างเต็มที่ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

4. ลักษณะที่สื่อถึงความไม่เข้มแข็ง

- การทำงานเป็นกลุ่ม ในเรื่องนี้จะส่งผลให้การพัฒนาหมู่บ้านเป็นไปได้ช้า เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มองเห็นว่า การทำงานเป็นกลุ่ม หรือการประกอบอาชีพพร้อมกันเป็นเรื่องที่ย่างยาก ไม่น่าจะประสบผลสำเร็จได้ กล่าวที่คนอื่น ๆ จะทำให้ตนเองขาดทุนไปด้วยไม่กล้าที่จะลงทุนร่วมกัน หรือทำงานร่วมกัน อีกอย่างคือ เพราะไม่มีคนที่มีประสบการณ์ในด้านการลงทุนร่วมกันที่ชาวบ้านไว้วางใจได้

- ความเสียดสีในเรื่องนี้เป็นผลมาจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจนั้นคือเมื่อผู้นำต้องการให้ลูกบ้านไปดูงาน หรือศึกษาอบรม ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิก โดยส่วนรวมของหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร เพราะพวกเขากลัวจะเสียเวลาในกาประกอบอาชีพมีค่าตอบแทนหรือค่าเสียเวลาน้อยไม่คุ้มค่า และคิดว่าไม่มีประโยชน์ต่อตนเองมากพอ จึงทำให้ชาวบ้าน ไม่กล้าที่จะสละเวลาของตนเอง ไปทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม

- ลักษณะที่สื่อถึงความไม่เข้มแข็งของหมู่บ้านอย่างหนึ่ง คือ ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมีนิสัยฟุ้งเฟ้อ มีหนี้สินมากมาย และไม่มีความรักในการออมอย่างแท้จริง นี่เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ควรแก้ไขให้ชาวบ้านรู้จักการดำรงชีวิตอยู่แบบสันโดษ มีความพอเพียง การไม่ก่อหนี้สินเกินตัว รู้จักสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้แก่ตนเอง

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมิน โครงการของกองทุนหมู่บ้านโลกแฝก โดยภาพรวม มีดังนี้

2.1 ผลการประเมินผลหน่วยระบบ A หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการ และแนะนำส่งเสริมผู้กู้

2.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า ของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1. นโยบายของรัฐบาล เกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์ และเปิดจัดเวทีชาวบ้านในชุมชน พบว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านโลกแฝกโดยรวม มีความรู้เกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ซึ่งการที่ประชาชนใน

ชุมชนมีความรู้เนื่องจากได้รับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ อาทิ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และเจ้าหน้าที่จาก อบต. ปลัดอำเภอขามทะเลสอ

2. จำนวนเงิน 1 ล้านบาท ของชาวบ้านในหมู่บ้านโคกแฝก หมายถึง กองทุนที่รัฐบาลส่งเงินจำนวน 1 ล้านบาท ให้ชาวบ้านในชุมชนที่ยากจนไม่มีเงินประกอบอาชีพ เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวและยังช่วยป้องกันไม่ให้สมาชิกในชุมชนไปหางานทำต่างจังหวัด ซึ่งเมื่อถึงกำหนดระยะเวลาตามสัญญาที่กำหนดจะต้องนำเงินคืนพร้อมดอกเบี้ยส่งคืนกองทุนฯ

3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีส่วนช่วย ในการเตรียมความพร้อมของชุมชนและจัดประชุมเพื่อกำหนดวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านโคกแฝก

4. เงินที่ผู้กู้ชำระคืน ผู้กู้ชำระเงินคืนพร้อมดอกเบี้ยทุกราย แต่มีกำหนดการชำระหนี้ตามที่โครงการขอกู้เงินที่แจ้งเอาไว้

5. ผู้สมัครขอกู้ มีสมาชิกกองทุนหมู่บ้านโคกแฝก จำนวน 170 ราย ได้รับการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ 72 ราย

2.1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

1. กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุนหมู่บ้าน โคกแฝก

จุดเด่น – พิจารณาจากการช่วยเหลืองานในชุมชนและเกร็ดคิดของตัวผู้
เอง

จุดด้อย – 1 ครอบครัวสามารถกู้ได้มากกว่า 1 คน เช่น ถ้า 1 ครอบครัว มีสมาชิกกองทุน 5 คน ก็สามารถกู้ได้ทั้ง 5 คน

– ผู้กู้ได้รับพิจารณาจะเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง มีฐานะปานกลาง และเป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการเป็นส่วนใหญ่

2. กระบวนการทำบัญชีของกองทุนหมู่บ้านโคกแฝก พบว่า การทำบัญชีมีปัญหาบ้าง เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านโคกแฝก ไม่มีความรู้ด้านบัญชีเท่าที่ควร จึงทำให้การทำบัญชีเป็นไปอย่างไร้ระบบ และจัดทำเป็นรายรับ-รายจ่ายที่เข้าใจกันง่าย ๆ ในหมู่บ้านและคณะกรรมการ

2.1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ผลโดยตรง พบว่าจากการเก็บข้อมูลตามแบบ บร.ต่าง ๆ ประชาชนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร และการให้ข้อมูลก็เป็นข้อมูลที่ไม่เป็นจริง หรือบิดเบือนจากความจริง

2. ผลกระทบโดยตรง พบว่า ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลไม่มีความเที่ยงตรง

3. ผลกระทบทางอ้อม พบว่า ทำให้การที่ภาครัฐจะนำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เพื่อการพัฒนาต่อไปนั้นไม่สามารถทำได้ เพราะข้อมูลที่ได้ไม่มีความเที่ยง

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย พบว่า

2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่า แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของผู้ดูแล ผู้ดูแลทั้งหมดที่ดูแลไปพัฒนาอาชีพ จะมีประสิทธิภาพและความรู้เกี่ยวกับอาชีพนั้นเป็นอย่างดี

2. รายได้เฉลี่ยของครอบครัวของกองทุนหมู่บ้านโลกแฟก 20,000 บาทต่อครอบครัวต่อเดือน

3. อาชีพหลักของผู้ดูแลจะนำไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ค้าขายและบริการ

2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

1. จำนวนเงินที่ได้จากการกู้ยืมกองทุนหมู่บ้านโลกแฟก ผู้ดูแลจะนำไปเพื่อพัฒนาอาชีพ ขยายกิจการ จากการสัมภาษณ์และติดตามผลของผู้ทำสารนิพนธ์พบว่าส่วนใหญ่จะนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์จริง แต่มีบางส่วนที่นำไปเพื่อประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ตรงกับโครงการของกู้

2. เทคนิคการบริหารเงินของผู้ดูแล ผู้ดูแลที่กู้เงินกองทุนหมู่บ้านโลกแฟก จะแบ่งเงินเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ซื้อผลผลิต, เมล็ดพันธุ์

ส่วนที่ 2 เพิ่มผลผลิตและบำรุงพันธุ์

ส่วนที่ 3 กรณีฉุกเฉินหรือประสบภัยธรรมชาติ

2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B พบว่า

1. การทำกิจการอย่างถูกวิธีของผู้ดูแลราย พบว่า การทำกิจการยังขาดความรู้ในบางเรื่อง เนื่องจากประชาชนในชุมชนจะทำแบบดั้งเดิมและชาวบ้าน เช่น การเกษตร เรื่องการตลาดประชาชนไม่มีความรู้เลยก็จะเสียเปรียบพ่อค้าคนกลางอยู่เป็นประจำ

2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B พบว่า

1. ผลโดยตรง เมื่อผู้ดูแลนำเงินที่นำไปทำกิจการของผู้ดูแล เพิ่มรายได้ให้ครอบครัว เนื่องจากนำไปขยายกิจการ เมื่อขยายกิจการได้รายได้ก็จะเพิ่มตาม สมาชิกในครอบครัวมีงานทำ เนื่องจากช่วยเหลือกันในครอบครัว

2. ผลกระทบโดยตรง เศรษฐกิจภายในชุมชนดีขึ้น มีเงินหมุนเวียนภายในชุมชนมากขึ้น

3. ผลกระทบโดยอ้อม ประชาชนในชุมชนมีงานทำไม่ต้องไปหางานทำที่ต่างจังหวัด ต่างประเทศ

3. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้

จากการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้ทุกอาชีพ เกษตรกรรม ค้าขายและบริการ สรุปได้ดังนี้

3.1 อาชีพเกษตรกรรมปัจจัยนำเข้าที่ดีที่สุด ได้แก่ วัตถุดิบทางตรง และทางอ้อมทางการเกษตร กระบวนการที่ดีได้แก่ กระบวนการผลิต การจัดจำหน่าย ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะ ได้แก่ กำลังการผลิตที่สามารถป้อนสู่ตลาดได้ และไม่เหลือจนก่อให้เกิดความเสียหาย

3.2 อาชีพค้าขายปัจจัยนำเข้าที่ดีที่สุด ได้แก่ สินค้า และวัตถุดิบ ที่ใช้ในการประกอบอาหาร กระบวนการที่ดีได้แก่ กระบวนการผลิต การจัดจำหน่าย และการบริการ ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะ ได้แก่ ความสะอาดของสินค้า และคุณภาพของสินค้าที่จัดจำหน่าย

3.3 บริการปัจจัยนำเข้าที่ดีที่สุด ได้แก่ ความพร้อมของอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ กระบวนการที่ดีได้แก่ การบริการ ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะ ได้แก่ ประสิทธิภาพของการบริการ

4. ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

ทำให้สภาพของชุมชนดีขึ้นมาก ทั้งด้านสภาพจิตใจ ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น เมื่อมีกองทุนหนึ่งล้านบาทเข้ามา ทำให้

1. ชาวบ้านมีเงินทุนสำรอง ในการสร้างงาน สร้างรายได้
2. มีเงินในการชำระหนี้เก่า
3. มีทุนฉุกเฉินในการแก้ไขปัญหา
4. มีความสนิทสนมกลมเกลียวกันในหมู่คณะกรรมการ
5. สภาพเศรษฐกิจในหมู่บ้านดีขึ้น มีการพัฒนาหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น
6. ชุมชนมีเงินลงทุนประกอบอาชีพ เพิ่มรายได้ให้ครอบครัว สามารถส่งลูกศึกษาได้สูง

5. สรุปบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้ง 4 ข้อ พบว่า

5.1 จากการศึกษา และทำความเข้าใจสภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ถึงความก้าวหน้า ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า ราษฎรมีความรู้ความ

เข้าใจเกี่ยวกับกองทุน มีสมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือ สมัครเป็นสมาชิกของกองทุน การมีระบบบริหารกองทุนหมู่บ้านพบว่า มีคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้าน 15 คน หญิง 8 คน ชาย 7 คน คณะกรรมการจะช่วยกันสร้างระเบียบกองทุนขึ้นมา เมื่อผ่านการเห็นชอบจากสมาชิกแล้วก็จะบริหารและปฏิบัติตามนั้น ซึ่งการดำเนินงานของคณะกรรมการจะแบ่งหน้าที่รับผิดชอบเป็นฝ่าย ๆ ไป ควบคุมไปถึงเรื่องการทำบัญชีเป็นปัจจุบัน มีการรับเงินฝาก มีระเบียบในการขอกู้ มีระเบียบการติดดอกเบี้ย และกำหนดชำระหนี้ตรงกับสัญญาขอกู้เงินด้วย

5.2 จากการศึกษาปัญหาจุดแข็ง จุดอ่อน ที่เกิดขึ้นภายในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า จุดแข็งของชาวบ้านโคกแฝก คือ มีการเรียนรู้และพึ่งพาตนเอง เข้าใจถึงเศรษฐกิจพอเพียง มีการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ นำความรู้ความเข้าใจไปประกอบกิจการได้ตรงกับโครงการที่ทำเรื่องขอกู้มาโดยถูกต้อง ส่งผลทำให้กองทุนยั่งยืนต่อไป จุดอ่อนของชาวบ้านโคกแฝก คือ ความไม่เข้าใจในจำนวนเงินที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการ ซึ่งบางคนได้มากบางคนได้น้อย และการบริหารงานในกองทุนนั้น คณะกรรมการไม่ค่อยมีเวลาให้ภารกิจจึงตกมาที่ประธานกองทุนเป็นส่วนใหญ่

5.3 จากการศึกษาข้อมูล การวางแผนการเงินมาวิเคราะห์ และสรุปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ พบว่า ชาวบ้านโคกแฝกมีการวางแผนและคาดคะเนการใช้เงินที่กู้มา โดยไม่ใช้หมดในคราวเดียว แต่จัดสรรออกเป็นส่วน ๆ ซึ่งเห็นได้ชัด คือ มีเงินมาแก้ไขปัญหาคณะเกิดภาวะผลผลิตตกต่ำหรือซ่อมแซมพันธุ์พืชที่ตาย และมีส่วนหนึ่งในกรณีเกิดฉุกเฉิน เป็นต้น

5.4 จากการทำรูปแบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ และนำไปพัฒนาต่อไป พบว่าการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยบัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน โคกแฝก มีดังนี้

5.4.1 การจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านโคกแฝก เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แบบสัมพันธ์กับคนภายนอก คือ เป็นการเรียนรู้จากการประสานสัมพันธ์ในการจัดเวทีชาวบ้าน วิเคราะห์ปัญหา แลกเปลี่ยนความรู้กันของคณะกรรมการกองทุน ที่จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และได้รับโอนเงินเรียบร้อยแล้ว กับชุมชนที่ยังไม่สามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านหรือยังไม่ได้รับการโอนเงิน

5.4.2 จัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านโคกแฝก เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แบบดั้งเดิม มีการบอกเล่าประสบการณ์ที่ตนได้นำเงินกู้จากกองทุนชุมชนไปทำโครงการว่าเป็นอย่างไร ประสบปัญหาอะไรบ้าง มีแนวทางแก้ไขอย่างไร

5.4.3 จัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แบบดั้งเดิม และแบบสัมพันธ์กับคนภายนอก มีการเล่าถึงประสบการณ์ที่ตนนำเงินกู้ไปใช้และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ปัญหา และแนวทางแก้ไข ระหว่างชุมชน

5.4.4 แผนแม่บทชุมชน เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แบบสัมพันธ์กับคนภายนอก เป็นการแลกเปลี่ยนถึงความคิดเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาและวัฒนธรรม สาธารณสุข ทรัพยากรธรรมชาติและโครงสร้างพื้นฐานที่เคยมีในอดีต ปัจจุบัน และความฝันหรือสิ่งที่อยากให้เกิดในอนาคต

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. สรุป อภิปรายผล

1.1 สรุปผล

จากการติดตามและการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน โศกแฟก สรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1.1 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจกับสภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ถึงความก้าวหน้าในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. เพื่อศึกษาปัญหา จุดแข็ง จุดอ่อน ที่เกิดขึ้นภายในกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง
3. เพื่อนำข้อมูลการวางแผนการเงินที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ และสรุปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ
4. เพื่อจัดทำเป็นรูปแบบการศึกษาอย่างเป็นระบบและนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไปในระดับตำบล จนถึงระดับประเทศได้

1.1.2 วิธีดำเนินการ

- การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน โศกแฟก มีขั้นตอนดังนี้
- ขั้นตอนที่ 1 กำหนดและจัดเตรียมรูปแบบเอกสารที่จะทำการเก็บข้อมูล เพื่อลงพื้นที่หมู่บ้านและกองทุน
  - ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการณ์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
  - ขั้นตอนที่ 3 จัดเก็บข้อมูลจากรูปแบบเอกสารที่จัดเตรียมทั้งข้อมูลแบบปฐมภูมิ และทุติยภูมิจากประชาชนในชุมชน และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
  - ขั้นตอนที่ 4 สรุปข้อมูลจากแบบสำรวจ และเอกสาร เพื่อหาข้อมูลบางส่วนมาเพิ่มเติม และทำการวิเคราะห์ประเมินจากแบบสำรวจ
  - ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลทั้งหมด พร้อมทั้งจัดทำเป็น “สารนิพนธ์”

1.1.3 ผลการดำเนินงาน

1. ในการบริหารกองทุนของคณะกรรมการหมู่บ้านโคกแฝก ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน ยังไม่พบปัญหาอะไรมากนัก เพียงแต่คณะกรรมการยังไม่เค็ดขาดพอ สำหรับการทวงหนี้ แต่คณะกรรมการก็สามารถดำเนินงานกองทุนให้ดำเนินด้วยดี
2. จำนวนเงินกู้ที่ได้จากการกู้กองทุน ทางคณะกรรมการได้พิจารณาจัดสรรและอนุมัติวงเงินกู้ให้ผู้ขอกู้ตามความเหมาะสม และตามความสามารถในการดำเนินการของโครงการที่ขอกู้ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกกองทุนและชาวบ้าน ในเรื่องความโปร่งใส ความยุติธรรมของคณะกรรมการ
3. กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ พบว่าทางคณะกรรมการกองทุน ได้มีการคัดเลือกจากผู้ที่มาเสนอโครงการขอเงินจากกองทุน โดยได้พิจารณาจากความเหมาะสมของโครงการ ศักยภาพในการชำระหนี้ มีความประพฤติกี่เหมาะสม โดยการพิจารณาดังกล่าวต้องมีความยุติธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์
4. กระบวนการทำบัญชีของกองทุนพบว่า คณะกรรมการกองทุนที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านบัญชี ได้มีการทำบัญชีได้ถูกต้องครบถ้วน ตามแบบที่ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดมาทุกอย่าง การทำบัญชีสามารถดูเข้าใจได้ง่าย
5. สมาชิกผู้กู้เงิน สามารถนำเงินที่ขอกู้ไปลงทุนตามโครงการที่ขอกู้ได้ แต่ยังมีสมาชิกอีกบางส่วน ได้ใช้เงินที่ขอกู้ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ขอกู้
6. โครงการของผู้กู้แต่ละราย เป็นโครงการเดิมที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ยังไม่มีโครงการใหม่ ๆ เข้ามา ทั้งนี้เพราะชาวบ้านไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินการเลยไม่กล้าที่จะลงทุนเพราะกลัวขาดทุน และไม่มีผู้แนะนำอาชีพใหม่ ๆ ให้กับชาวบ้าน

1.2 อภิปรายผล

1.2.1 สภาพกองทุนหมู่บ้าน และความก้าวหน้า ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านโคกแฝก มีดังนี้

สภาพกองทุนหมู่บ้านปัจจุบัน มีคณะกรรมการ 15 คน ซึ่งได้จากการประชุมของชาวบ้าน มีการร่วมมือกันพอประมาณ ส่วนใหญ่จะสนใจงานส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ระบบบัญชีมีปัญหาบ้างในบางครั้ง แต่ก็ผ่านบรรลุไปได้ด้วยดี

1.2.2 จุดแข็ง-จุดอ่อน ที่เกิดขึ้นภายในกองทุน มีดังนี้

จุดแข็ง คือ การรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันดี และมีการรวมกลุ่มองค์กรที่เข้มแข็ง และบริหารงานในรูปแบบธุรกิจดี มีผู้นำที่ดี เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ทำให้บริหารกองทุนหมู่บ้านได้ดี

จุดอ่อน คือ ความไม่พึงพอใจของผู้ก่อคณะกรรมการ จึงก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งกันในกองทุน คณะกรรมการบางส่วนไม่มีเวลาให้กับกองทุนมากนัก จึงทำให้ร่วมตัวกันบริหารกองทุนได้ยาก จำนวนเงินที่ได้รับ ไม่เพียงพอต่อจำนวนสมาชิกที่ต้องการกู้

1.2.3 จากการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลการวางแผนการเงิน พบว่า

กองทุนหมู่บ้านโคกแฝก มีการบริหารเงินได้ดี เนื่องจากสามารถเก็บหนี้ได้ตามกำหนดที่ต้องการ และนำเงินที่ได้มาปล่อยให้กู้รายใหม่ต่อไป จึงมีเงินหมุนเวียนภายในกองทุนได้อย่างคล่องตัว และมีประสิทธิภาพ

1.2.4 แนวทางจากการศึกษาภายในกองทุนหมู่บ้านโคกแฝก พบว่า

ในหมู่บ้านโคกแฝกมีการสร้าง 1 ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบล ขึ้นมา คือ ไข่เค็มพอกดินปลวก เกิดจากการรวมกลุ่มของสตรีแม่บ้านในหมู่บ้านโคกแฝกช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมกันนั้นได้รับการส่งเสริมจากทางราชการ ทำให้มีผลิตภัณฑ์ที่สร้างชื่อเสียงให้แก่หมู่บ้านโคกแฝกจนถึงปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อสมาชิกกองทุน ดังนี้

1. ผลโดยตรง สมาชิกมีเงินลงทุน ก่อให้เกิดรายได้ ทำให้กองทุนมีความเข้มแข็ง
2. ผลกระทบโดยตรง สมาชิกผู้กู้เงินไปประกอบอาชีพ สามารถสร้างงาน และเกิดการพึ่งพาตนเองอย่างเข้มแข็ง ทำให้หมู่บ้านมีศักยภาพ
3. ผลกระทบโดยอ้อม ชาวบ้านไม่อพยพไปทำงานต่างถิ่น ปลูกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิดมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน

1. จำนวนเงินและระยะเวลาคืนเงินที่กำหนดขึ้นนั้นเป็นระยะเวลาสั้น บางอาชีพก็ไม่สามารถได้รับผลตอบแทนได้ทันกำหนดคืนเงินกู้ จึงทำให้บางโครงการไม่ประสบผลสำเร็จตามที่คาดหมาย

2.2 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

1. อยากให้มีหน่วยงานของรัฐบาลเข้ามาช่วยส่งเสริม พัฒนาศักยภาพการบริหารงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ในเรื่องการจัดทำบัญชี ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. อยากให้มีการประเมินหมู่บ้าน และส่งเสริมความพร้อมกับสภาวะความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ให้อยู่ดีกินดี ส่งเสริมด้านสาธารณสุขมูลฐานอย่างจริงจัง ส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่อย่างพอเพียง

2.3 ข้อเสนอแนะนำไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน

1. อยากรให้มีหน่วยงานทางราชการเข้ามาให้ความรู้และอบรมด้านการบริหารการเงิน และคอยดูแลด้านการรับประกันราคาสินค้าของชาวบ้าน
2. อยากรให้มีความเด็ดขาดในการเสนอโครงการ และต้องทำตามโครงการอย่างถูกต้อง และมีแบบแผนที่ดี

2.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและรองรับผลผลิตของเกษตรกร

บรรณานุกรม

- การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ. (วันที่ 4-7 สิงหาคม พ.ศ. 2545). **ฐานเศรษฐกิจ**. หน้า 16.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โลกแฟก. (2544). **ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โลกแฟก**. นครราชสีมา. (เอกสารอัดสำเนา).
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). **คู่มือการทำบัญชีและ รายงานสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหมิตรพรินต์.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). **คู่มือการพิจารณาเงิน สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหมิตรพรินต์.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). **คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อ เตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544**. กรุงเทพฯ: บริษัทสหการพิมพ์ จำกัด
- จำเนียร สุขหลายและคณะ. (2544). **รวมบทความทางการประเมินโครงการ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เยาวดี ราชชัยกุลวิบูลย์ศรี: (2542). **การประเมินโครงการแนวคิดและแนวทางปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รัตน์ บัวสนธ์. (2540). **การประเมินผลโครงการการวิจัยเชิงประเมิน**. กรุงเทพฯ: บริษัทต้นอ้อ จำกัด
- สถาบันราชภัฏ, สำนักงาน. (2545). **ชุดวิชาการนิพนธ์ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการ และประเมินโครงการตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถาบันราชภัฏ.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการและสำนักมาตรฐาน อุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). **ชุดวิชาการจัดการธุรกิจชุมชน**. นนทบุรี: บริษัท เอส อาร์ พรินต์ แมสโปรดักส์ จำกัด.

สำนักมาตรฐานการศึกษา. สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*. นนทบุรี: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

สำนักมาตรฐานการศึกษา. สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). *ชุดวิชาการจัดการประเมินเพื่อพัฒนา*. นนทบุรี: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

อภิรักษ์ จันตะนี, ทับทิม วงศ์ประยูร. (2538). *มนุษย์กับเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: มปท.

